

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ
KATEDRA RELIGIONISTIKY**

Religiozní aspekty v literatuře o psychedelikách

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Jindřich Pechanda

Vedoucí práce: doc. ThDr. Ivan Štampach

2010

UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF ARTS AND PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF RELIGIOUS STUDIES

RELIGIOUS ASPECTS IN LITERATURE ABOUT PSYCHEDELIC
DRUGS
DIPLOM PAPER

AUTHOR: Bc. Jindřich Pechanda

SUPERVISOR: doc. ThDr. Ivan Štampach

2010

Abstrakt

Tato práce pojednává o religiózních aspektech v literatuře věnující se psychedelikám anebo v literatuře psychedeliky ovlivněné. V úvodu načrtávám problematiku psychedelik, jejich definici a definici psychedelické zkušenosti, kterou potom srovnávám s náboženským zážitkem. Jednotlivé kapitoly po úvodu jsou věnovány fenoménům souvisejícím s psychedelickou zkušeností a objasnění pojmů, které jsou s nimi spjaté. Část práce je věnována historii psychedelik, především v druhé polovině dvacátého století. Dále zmiňuji některá hnutí a kultury, které byly anebo jsou psychedeliky ovlivněny, anebo používaly či používají psychedelika ve svých rituálech. Krátce pojednávám o potencionálním využití psychedelik v psychologii a psychiatrii a o výzkumu, který byl na těchto polích uskutečněn. Jedna kapitola je věnována i fenoménu chemické mystiky. Jádro práce pak leží v rozboru náboženských hledisek jednotlivých autorů, kteří psychedelika užívali anebo užívají a jsou jimi ovlivněni. Snažil jsem se najít styčné body, které jsou ve všech jejich pracích anebo alespoň ve většině z nich podobné. Poslední kapitola je věnována odpůrci psychedelik z důvodu alespoň částečného vyvážení mé práce, a také proto, že jsem chtěl demonstrovat, že náboženský slovník se při popisu psychedelické zkušenosti používá i v případě, kdy psychedelika nejsou primárně užívána v náboženském kontextu.

Klíčová slova:

Psychedelika

Psychedelie

Psychedelická zkušenost

Náboženský zážitek

Chemická mystika

Summary

The paper discusses religious aspects in literature focusing on psychedelics or literature influenced by psychedelics. In the introduction I acquaint the reader with questions of psychedelics, its definition and definition of psychedelic experience, which I later compare with religious experience. After the introduction individual chapters focus on the phenomena related to psychedelic experience and the illustration of its conceptions. A part of the paper is concerned with the history of psychedelics, particularly in the second half of the twentieth century. Further I mention some movements and cults, which are or were influenced by psychedelics or which are or were using psychedelics in their rituals. I shortly mention a potential utilisation of psychedelics in psychology and psychiatry and a research that was done in these fields. One chapter concerns with chemical mysticism phenomenon. The core of the paper is the analysis of religious aspects of individual authors who are using or used psychedelics or who are influenced by them. I aimed to find points of contact which are similar in all their books and formulations or at least in a part of them. The last chapter is devoted to an antagonist of psychedelics. It is so because first I wanted to make the paper at least partly balanced and second to demonstrate that religious vocabulary is used to describe psychedelic experience even when psychedelics are not used in religious context.

Key words:

Psychedelics

Psychedelic experience

Religious experience

Chemical mysticism

Religiozní aspekty v literatuře o psychedelikách

Obsah:

Úvod.....	6
1. Uvedení do problematiky.....	7
1.1. Definice psychedelické zkušenosti.....	7
1.2. Set a setting.....	10
1.3. Problém jazyka.....	12
1.4. Racionální a pojmové myšlení.....	14
1.5. Podobnost psychedelické a náboženské zkušenosti.....	16
1.6. Domněnky proč psychedelika působí tak, jak působí.....	17
2. Historie psychedelik.....	18
2.1. Pravěká náboženství a jeho možná podobnost se Šamanismem.....	18
2.2. Novodobá historie psychedelik.....	20
3. Psychedelika z pohledu psychologie a psychiatrie.....	22
4. Chemická mystika.....	23
5. Timothy Francis Leary.....	26
6. Carlos Castaneda.....	33
7. Aldous Leonard Huxley.....	38
8. Stanislav Grof.....	43
9. Richard Alpert (Baba Ram Dass).....	50
10. B. Shlain a M.A.Lee.....	55
11. Michal Miovský.....	63
Závěr.....	68

Úvod

Ve svojí, na toto téma již druhé práci, bych chtěl zmapovat religiozní názory jednotlivých autorů, kteří pojednávají ve svých dílech o psychedelikách a o psychedelické zkušenosti - její povaze, potenci a o možných důsledcích, které jsou jak velmi pozitivní tak v jiných případech velmi negativní, pro toho, kdo psychedelika používá. K tomu budu používat analýzu jak jejich jednotlivých narážek na otázku náboženství tak zkoumání téhož v jejich celém kontextu světonázorů. Ty pak budu interpretovat a poukazovat na jejich podobnosti či odlišnosti jednak jich navzájem, ale také jejich odlišnosti a podobnosti s některými náboženstvími a jejich jednotlivých aspektů, především mystiky a vizionářství. A zároveň také na podobnost těchto názorů pramenících z psychedelických prožitků s některými jinými stránkami náboženství. S tím se pojí mnoho problémů, které se budu snažit překonat a čtenáři přiblížit jejich povrchnost, například problém racionálního myšlení či lingvistické omezenosti. Dalším problémem je nepochybně i všudypřítomná předsudkovost etablovaných církví vůči umělému navozování náboženské zkušenosti pomocí zvnějšku do člověka přicházejících chemických látek nebo interpretaci těchto zážitků jako náboženských. Po dlouhou dobu bylo téma užívání drog k náboženským účelům či interpretování drogového opojení nábožensky poměrně kontroverzní ve většinové společnosti na západě, a proto drtivá většina mých zdrojů je z primární literatury. Dalším problémem, který bych rád zmínil již na začátku je fakt, že je někdy těžké rozlišit, která literatura je bezprostředně i jinak psychedeliky ovlivněná a která ne. Narazil jsem na díla autorů, kteří se psychedeliky dlouhou dobu zabývali, a jsou jimi podle mého názoru explicitně ovlivněni, nicméně lze těžko najít očividný důkaz, že právě toto dílo bylo psáno na základě poznatků nebo názorů získaných nebo spojených s užíváním psychedelik, ačkoliv podle mého názoru tomu tak je.

Je otázkou zda je moje práce více psychologická nebo religionistická, ale nezapomínejme, že podle některých teoretiků náboženství je potřeba transcendentna psychologickou potřebou a náboženství je jen lidský výtvar pomáhající překonávat psychologické krize.

1.Uvedení do problematiky

Pokud budu chtít popisovat religiozní aspekty v literatuře o psychedelikách, musím poukázat na skutečnost, že neexistuje žádný text, ze kterého by studium psychedelik vycházelo, ale vychází ze zkušenosti jednotlivých experimentátorů, kteří spolu někdy více a někdy méně komunikovali a navzájem se ovlivňovali. Jejich interpretace těchto zkušeností byly někdy více či méně ovlivněny četbou některých mystických či jiných textů. Ve své práci bych se chtěl zaměřit na povahu psychedelické zkušenosti jednotlivých spisovatelů a myslitelů a její případný religiozní charakter nebo religiozní interpretaci této zkušenosti. S čímž samozřejmě souvisí alespoň základní vymezení, co za náboženskou zkušenost můžeme považovat a co už nikoliv, a především jakou má vůbec povahu. K této poslední otázce se religionistický svět vyjadřuje dvěma způsoby: V prvním táboře je zastáván názor, že náboženská zkušenost je cosi svébytného a nelze ji redukovat na jinou, například psychologickou zkušenost. Náboženská zkušenost je podle tohoto názoru radikálně jiná, oddělená a nepřevoditelná, ale lze ji navodit uměle pomocí drog. Přičemž jazyk v tomto případě určuje pouze vyjádření této zkušenosti, avšak nikoliv její povahu. A v druhém táboře se zastává názor, že náboženská zkušenost není nic radikálně jiného, ale je to zážitek srovnatelný s jinými zážitky, například se zážitky celistvosti nebo krásy. Je to zkušenost svoji podstatou psychologická, zahrnuje zkušenosti s přírodou anebo jinými lidmi a nemusí, ale může být pouze nábožensky interpretovaná.

1.1. Definice psychedelické zkušenosti

Pro potřeby mé práce je nezbytné definovat termín psychedelická zkušenost. Na toto téma bylo napsáno již mnoho pojednání a knih od mnoha různých autorů. A tím pádem existuje i nespočet názorů na tuto problematiku a mnoho definic samotné psychedelické zkušenosti. Od, podle mého názoru, neúměrně široké definice, kde se do psychedelické zkušenosti zahrnuje prakticky jakákoliv zkušenost s halucinogenní látkou nebo látkami¹, až po názor, že této velmi výjimečné zkušenosti lze dosáhnout pouze pod vedením osoby k tomu určené a na tuto problematiku profesionalizované². Tím se myslí šamani a šamanky pocházející z prostředí, kde existují opodstatněné důvody, že můžeme ještě vysledovat

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Psychedelick%C3%A1_zku%C5%A1enost (11.8.2010)

² Timothy Leary, Záblesky paměti, citace Roberta Gordona Wassona

kontinuitu užívání těchto látek k náboženským či magickým účelům do předkřesťanských dob, tedy především v latinské Americe, kde je silnější tradice v užívání psychedelických drog než v jiných částech světa, a tam je možné tuto kontinuitu také připustit. Osobně se domnívám, že zastánci druhého extrému této definice, tedy toho úzkého, musí dříve či později připustit, že této plné psychedelické zkušenosti lze dosáhnout i za pomoci průvodců pocházejících z naší (tedy euroamerické) civilizace. Ba dokonce v praxi v největším počtu případů samostatně.

Pro ilustraci je vhodné uvést příklady některých psychedelických drog. Těmito drogami myslím konkrétně psylocybin, psylocin, LSD, ketamin, DMT, nápoj yagé, který se získává z ayahuasky – liány s halucinogenními účinky a mezkalin. Jsem přesvědčen, že na světě existuje nepřeberné množství dalších látek, které mají psychedelické účinky, ať už syntetické nebo přírodní, ale bohužel je všechny neznám ani jsem o nich nezískal žádné další informace. Proto zůstávám u zmíněných příkladů, které jsou tedy spíše demonstrativní a mají čtenáři naznačit, o jaké látky jde alespoň v pár konkrétních příkladech. Na tomto místě bych se rád zmínil o rozdílu mezi slovem halucinogenní a psychedelický. Drtivá většina halucinogenů má psychedelické účinky, avšak ne všechny. Například prakticky všechny části rostliny durmanu jsou halucinogenní, ale nemají psychedelické vlastnosti. Protože však všechna psychedelika mají halucinogenní vlastnosti, často jsou tyto termíny směřovány a já je v této práci nebudu rozlišovat již pro přesnost vyjádření v citacích. Pokud se zde objeví slovo halucinogen, vždy to znamená zároveň psychedelikum.

Co tedy znamená ono slovo psychedelický, které bylo poprvé představeno Humphry Osmondem v roce 1957 v projevu k Newyorské akademii věd?³ Z etymologického hlediska jde o složeninu dvou slov z řečtiny. Psyche znamená duše a delein učinit zjevným⁴, tedy dohromady bychom tento termín mohli přeložit jako odhalující duši, anebo v doslovném překladu, mysl manifestující⁵. Pokud něco činíme zjevným, odhalujeme to, tak se nám tím vlastně rozšiřuje obzor našeho vědomí o něčem. Pokud něco vytahujeme na světlo a zkoumáme, je to rozšiřování našich vědomostí, našeho poznání. Odtud potom pramení neméně časté překlady jako duši rozšiřující (tomuto vysvětlení dává přednost například

³ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 65

⁴ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, citace Humphryho Osmonda, s. 229

Leary). Pokládám si otázku, zda jde o činný nebo trpný rod, tedy zda jde o rozšiřování duše někam mimo její prostor, anebo zda jde o něco, co odhaluje, rozšiřuje a prohlubuje naše poznání o hlubinách vlastní duše. A znovu zde narážíme na zdánlivý rozpor, který se při bližším zkoumání snoubí a splývá. Kam se ono poznání, které je možné dosáhnout za pomoci psychedelických drog rozšiřuje? Jde snad o sestup do hlubin vlastní duše? Anebo jde o expanzi našeho vědomí mimo hranice vlastní psyche? Odpověď je nasnadě: Vždyť svět, který se skrývá na dně naší duše, je neúměrně obrovitější, než kosmos, který nás obklopuje. Tedy přesněji řečeno - kosmos a jeho fenomény, které jsme na stávajícím stupni vývoje stačili odhalit. Tam na dně vlastní psychiky nalézáme tento neznámý kontinent, který nepochybně pro každého, kdo touží po poznání, stojí za prozkoumání. Tento kontinent je naprosto neznámý pro ty, kteří doposud svoji pozornost a touhu po poznání zaměřovali ven, mimo sebe. Skrze objevení nejniternějšího v nás, toho, co je normálnímu oku neviditelné, skrze tyto hlubiny se posléze odhaluje svět, který se zdánlivě zdá být tak radikálně cizí, jiný a neznámý, ale přesto pramenící z nás. Psychedelický tedy znamená učinit zjevným to v duši, co je normálně skryto. Jde tedy o trpný rod, protože duše je to, co je zkoumáno, ale zároveň jde i o rod činný, protože je to samotná psyché, která zkoumá sama sebe mimo hranice, které doposud považovala za nepřekročitelné. Proč na průčelí jedné z největších starověkých škol stál nápis Poznej sám sebe? Protože právě skrze důkladné poznání sama sebe je možné do značné míry porozumět fenoménům, které nás obklopují a nakonec, pokud je vůle a jsou splněny určité podmínky, napojit se na něco mimo běžnou skutečnost a poznávat a objevovat to, co není běžné. Samozřejmě, že běžnými smysly nepoznatelné lze dosáhnout ještě dalšími cestami než jen kontemplaní a vnitřním ponorem, a tím mám na mysli zkoumání vnějšího světa. Ale tato cesta má odlišný charakter a vede k trochu jinému cíli. Zatímco pozorování materiálních rozprostraněných věcí nás vede cestou kontemplaní nad hmotným světem, jeho strukturou, historií, našem místě a funkci v tomto světě, vnitřní ponor naproti tomu odhaluje netušené možnosti nás samých uvnitř nás. Zjišťujeme, že existence nekončí jen tam, kam lze dosáhnout materiální cestou, že je zde něco mnohem většího a přesahujícího, než to, co popisuje moderní pozitivistická věda jako existující, a to dokonce i v případě, že v TO nevěříme. A toto

⁵ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 65

poznání je, podle mého názoru, stěžejní, co může psychedelická zkušenost přinést, tato zkušenost něčeho tak radikálně jiného a přesto přirozeného a přítomného v nás samotných.

1.2. Set a setting

Musím znovu opakovat to, co bylo již tisíckrát řečeno v drtivé většině knih, které o psychedelikách pojednávají. Ale je to neopomenutelné a stěžejní v každém případě kohokoliv, kdo se rozhodne podniknout rychlou, ale nebezpečnou a kamenitou cestu do vnitřních výšin. Jedná se o otázku setu a settingu. Tyto dva faktory, ještě vedle tělesné váhy člověka a množství a kvality podané látky, jsou naprosto určující pro povahu zážitku, ale i pro jeho intenzitu a tím pádem dávkou, které lze dosáhnout. Setem se myslí očekávání subjektu od experimentu, psychické i fyzické rozpoložení, ve kterém se nachází a jeho celková připravenost nebo nepřipravenost na zážitek. Setting je vše, co v daném průběhu experimentu člověka obklopuje a také to, co se v průběhu experimentu kolem něj děje. Rozhodně stojí za zmínku, jak byl set a setting vnímán v kulturním vývoji. Podle Learyho, Metznera a Alperta byla interakce člověka a dané látky v historii zarámována v pevně strukturovaném obřadu. Složení substance podle jejich hypotéz bylo tajemstvím a látka sama nebyla tím hlavním, co tvořilo rámec situace. Nemusela podle nich být ani použita. Tím hlavním byl obřad, v němž taková látka pomáhala navodit stav, s jehož pomocí bylo možno dosáhnout hodnot, které byly sdíleny daným lidským společenstvím a které zpětně toto společenství tvořily. Tyto zkušenosti, jak tvrdí, byly společné všem, byly kolektivním majetkem těch, kteří spolu žili. Syn byl připravován otcem, aby spolu s ním mohl sdílet zkušenosti předávané předky⁶. Co se týče setu a settingu domnívám se, jako drtivá většina vědců, že je pro zážitek klíčový. Proto je také v archaických společnostech kladen takový důraz na přípravu k rituálu, během kterého se budou psychedelické látky užívat a také na přítomnost zasvěcující duchovní autority. Je totiž veliký rozdíl, pokud člověk zneužívá tyto látky k zábavě anebo pokud se pomocí nich snaží dosáhnout nějakého duchovního nebo jiného cíle, třeba za pomoci propracovaného rituálu. Sám Albert Hofman k tomu dodává: “pouze osoba rituálně očištěná, připravená obdobím modliteb a půstu je teprve povolána a má právo, aby mohla drogu požit, a pak v takto očištěném těle se může projevit božská

⁶ Timothy Leary, Ralph Metzner a Richard Alpert – Psychedelie trilogie o halucinogenech

podstata, šílenství nebo smrt potrefí tělo nečisté“⁷. Mám za to, že to je právě stěžejní příprava setu. Tedy to, s čím člověk na tuto výpravu vstupuje – jeho očekávání, psychické dispozice a všeobecný pocit připravenosti – jedná se o půdu adeptem, který se na ni vydává poprvé, doposud neprozkoumanou! A samozřejmě také příprava settingu tedy prostředí, kde se zážitek uskuteční.

V případě okolí jde především o to, aby se člověk v daném prostředí cítil dobře a bezpečně. Podstatná, především z bezpečnostního hlediska, je přítomnost nějaké blízké osoby nebo osob, kterým subjekt věří, a které mají zkušenost s psychedeliky, a které ho budou sezením provázet. V některých kulturách tuto roli zastával či dosud zastává šaman. Za zmínku v této souvislosti rozhodně stojí novinový článek pojednávající o církvi Santo Daime, kterou akademici označili za směs lidového katolicismu, indiánského šamanismu, afrického kultu Ifa a evropského spiritismu 19. století. V této církvi je pro rituální účely využívána ayahuaska – nejsilnější psychedelikum vůbec a podle souhrnné zprávy brazilské protidrogové centrály *“Církev Santo Daime nepřináší žádné nebezpečí, naopak – užívání halucinogenního odvaru má na členy komunity pozitivní vliv.”*⁸. Tento fakt by mohl dokazovat, že pokud jsou psychedelika užívána správně a nedochází k jejich zneužívání, čehož se podle mého mínění nejlépe docíluje v náboženských rituálech, mohou mít na jejich uživatele pozitivní vliv. Podle Mc Kenny je pro archaické národy symbolismus to, co pro nás technologie⁹. Pokud je tato domněnka správná, šaman by dokázal pomoci symbolů to, co lékař za pomoci léků a moderní technologie.

Avšak musím podotknout, že v nejvyšších úrovních je vše již nepodstatné, celý set a setting odplouvá kamsi do pozadí a zůstává již jen čistý prožitek druhé strany. Ale tyto nejvyšší úrovně se dosahují jen zřídka a jsou jen velmi těžko, možná až skoro nemožně popsateľné slovy dnešního jazyka.

Je pravdou, že povahu psychedelického zážitku určuje především set a setting, ale musím poukázat na skutečnost, že všichni autoři, kteří o psychedelikách jsou téměř bez výjimky Američané. Sice vyrůstali a byli vychováni křesťanskou protestantskou tradicí, která je tak doma v USA, ale přesto odmítají ideu monotheismu a v některých případech se

⁷ Albert Hofman – předmluva k Mókše od Aldouse Huxleyho s.15

⁸ Petr Třešňák – Respekt 51 – 18.-26. Prosinec 2006 s. 18

proti ní poměrně ostře vymezují a kritizují ji. Zůstává otázkou, proč tomu tak je. Osobně si to vysvětluji dvěma možnými důvody. Jednak jako hledání viníka za stav dnešní nebo spíše tehdejší euroamerické civilizace, který tito autoři považovali za neúnosný především v 60. letech a vinu viděli právě v ideji jednoho neomylného Boha a nároku jeho vyznavačů na absolutní pravdu. Samozřejmě přestože křesťanství jasně převládá ve formování americké společnosti i v jejím dalším vývoji a současné religiozitě, můžeme nalézt nekřesťanskou náboženskou skupinu, která byla a je znatelně přítomna v americké religiozitě, a která také americkou společnost také formuje. Jsou jí transcendentalisté, kteří zdůrazňují esoterické učení a praktiky. Za její hlavní přínos považuji zprostředkování orientálních kultů americké společnosti. Zůstává pro mě otázkou nakolik tato nekřesťanská skupina ovlivnila jednotlivé autory, kteří o psychedelikách pojednávají. A druhý důvod, proč se zmiňovaní autoři tak ostře vymezují proti monotheismu může být ten, že psychedelická zkušenost má jisté rysy, které jsou pro všechny společné ať už je set a setting jakýkoliv, a tím je neochota připisovat konečné Pravdě jakékoliv tvary a vlastnosti a současně vidění vesmíru naplněného přehršlí víceméně nezávislých duchových bytostí. A tato zkušenost vede spíše k polytheistickému názoru na svět.

1.3. Problém jazyka

Samozřejmě, že po skončení psychedelické sese přichází důležitější a plodnější část, a to retrospektiva a interpretace zážitku a toho, co jsme objevili. A nyní se dostáváme k dalšímu neopomenutelnému tématu, a to je problém jazyka. Tento problém je pro psychedelické zážitky zcela typický. Jedná se o fenomén racionálně neuchopitelný a pojmově velmi těžko sdělitelný. Jiří Horáček ve svém doslovu ke knize *Návrat archaismu* o problému jazyka píše:

“Významy vznikají diferencováním, “odlišením se“ jednotlivin, které se spolu v nějakém smyslu stýkají. V reprezentaci reality jsme všichni v zajetí této hry diferencí, která je “významotvorná“ a její překročení je pro nás takřka nemožné. Psychedelika jsou jedním z nástrojů, který změnou fungování neuronálních systémů běžně využívaných k hodnocení reality umožňuje vstup do jiné dimenze bytí, do prostoru radikální jinakosti. Do vědomí vstupuje nová zkušenost něčeho, co se v nás odehrává za rovinou hry diferencí.“¹⁰

A dále komentuje:

⁹ Terrence Mc. Kenna – *Návrat archaismu* s. 48

“Pro všechny stavy, které psychedelika vyvolávají, je typický pocit, že vstupuji do jiné dimenze psychiky. Jedná se o modus bytí, v němž se objevuje překvapivá schopnost mysli vidět a vnímat daleko více, než jsem schopen převést do slov běžného jazyka, zakouším mnohem víc, než dokážu sobě, či druhým vysvětlit, věřím a naplňuji se něčím, co nejsem schopen racionálně posoudit.“¹¹

A dále pokračuje, že: “psychedelická zkušenost je překvapením a úžasem. Je však velmi nesnadné tuto zkušenost uchopit a do běžného jazyka je takřka nepřeveditelná“¹². A právě zde, podle mého názoru, je hlavní charakteristika psychedelického zážitku. Totiž, nejen problém jazyka jako omezeného komunikačního nástroje, ale také neschopnost dát jsooucňm jednotlivé kategorie, zařadit, vymezit a pojmenovat to, co člověk zakouší, jsou radikálními jinakostmi, pro které nejsou v našem jazyku pojmy. To, co se vyjevuje na druhé straně, tedy během psychedelické zkušenosti je nepopsatelné existujícími termíny. Tedy přesněji popisovat to, co se vyjevuje lze snad jen alegoricky a to právě z toho důvodu, že náš jazyk nemá vyvinutá slova a obraty na tento popis. To ovšem není problém jen popisování psychedelických zážitků, ale také zážitků mystických a vizionářských, které se objevují napříč lidskou historií a také v civilizacích nevyužívajících psychedelické látky. Výborně se o dalším souvisejícím problému vyjádřil pan Kleps: “Ke každému objasnění, ke kterému člověk dospívá při diskusi o těchto věcech s ostatními, existuje korespondující posílení iluze či nedorozumění.” A dále pokračuje k tématu týkající se rad dávaných člověku před započítím psychedelické sese:

“Jediným spolehlivým způsobem jak se tam dostat, je to, že člověk zavře oči a poslepu skočí do prázdna. Lepkavému sevření duality je možno uniknout jedině takovými skoky, které jsou motivovány jakoukoliv vášní, perverzitou či oddaností a tak uvolnit cestu ničím nepodmíněnému světlu.”¹³

Tedy používá alegorii pro vyjádření toho, co je potřeba udělat. Podle zážitků s ayahuaskou, které prezentuje Mc Kenna je možné realitu vokální prezentace prožívat čistě vizuálně¹⁴.

Je to stavbou našeho jazyka a absencí odpovídajících pojmů, což se dá podle mého mínění samozřejmě napravit. Ačkoliv na druhé straně se obávám, že pokud bude někdo mluvit o zkušenostech tohoto typu, jeho popis bude srozumitelný jen pro toho, kdo již něco

¹⁰ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 329

¹¹ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 328

¹² Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 329

¹³ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s 106

podobného zažil anebo tuší existenci něčeho takového. A mimo to tuto zkušenost bude již z vlastní podstaty užívání jazyka tak, jak ho známe dávat řečník do tvaru, který může být posluchačem chybně interpretován.

1.4. Racionální a pojmové myšlení

Podle domněnky Aldouse Huxleyho, snaha obejít analytické myšlení charakterizovala již snahu pravěkých lidí: Jedna z prvních věcí, kterou homo sapiens udělal se svou nově vyvinutou racionalitou a sebevědomím, byla, že je použil, aby vymyslel způsob, jak obejít analytické myšlení a transcendovat, či v extrému dočasně vymazat izolující vědomí sebe sama¹⁵,

“Puzení k transcendenci a vizionářské zkušenosti nebylo ničím menším než biologickým imperativem. Vždy a všude pociťovaly lidské bytosti radikální nedostatečnost bytí omezeného pouze na vlastní já a na nic jiného, na nic širšího, na nic, řečeno Wordswothem, dalece hlouběji prostoupeného.”¹⁶.

Možná pomalá změna paradigmatu od moderny k postmoderně umožňuje zpochybnit racionalitu a analytické myšlení jako nejlepší a nejpřesnější výklad světa. A v psychedelických zážitcích se velmi jasně ukazuje omezenost racionálního myšlení. Mc Kenna dokonce píše svou studii v tom smyslu, že psychedelika jsou jakýmsi důkazem nedokonalosti racionality¹⁷. Je zajímavé všimnout si paralely zpochybňování racionálního myšlení v tomto tématu a zároveň v islámské mystice, kde Rúmí ve své sbírce básní Masnaví píše: Rozum řekl Muhammadovi: “učiním-li ještě krok, shořím na popel.”¹⁸ To je, jak si myslím, základní myšlenka vnímání těchto stavů. Totiž že je nutné nevysvětlovat si jevy, které se v tomto stavu dějí, nijak racionálně a dokonce ani pojmově, protože jakmile něco pojmenujeme, už to vymezujeme vůči něčemu jinému, už tím tvoříme jakési vlastní hranice, které ale psychedelika boří. A tak se člověk snaží uchopit a pojmenovat neuchopitelné a nepojmenovatelné. Osobně se domnívám, že z této marné snahy pak vyvstávají možné duševní poruchy, protože se do tohoto dění snaží člověk nějakým způsobem zasahovat nebo to alespoň vtěsnat do již zažitých vlnů právě racionality a pojmového myšlení, což je samozřejmě nemožné. Jak řekl John Sinclair: “LSD rozbilo na

¹⁴ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu s.305

¹⁵ Aldous Huxley, Mókša, s. 136

¹⁶ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s. 73

¹⁷ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 14

¹⁸ - Džaláleddín Balchí Rúmí, Masnaví, Přebásnil Jiří Bečka, s. 102

kousíčky veškerý smysl pro proporce, veškerý smysl pro nějaký rámec.” Je jasné, že “každá úchvatná, pro normální vědomí v bdělém stavu nepochopitelná zkušenost v sobě nese tendenci co nejrychleji se racionalizovat”¹⁹, což je právě ono nebezpečí - tato neustálá potřeba racionalizace zažitých skutečností. Náš jazyk je sémantická struktura, jejíž fungování je založeno právě na diferencí jako důležitém mechanismu uchopení světa. Psychedelická zkušenost do značné míry překračuje rovinu významu věcí, která je jazykem nesnadno uchopitelná. Při popisu toho, co se dělo po požití např. psilocybinových hub, se dostáváme do nesnadné situace, kdy nám docházejí slova²⁰. Podobně jako někteří filosofové se i Mc Kenna domnívá, že “Realita je ve skutečnosti utvořena z jazyka a lingvistických struktur, které si lidé s sebou nevědomky nesou ve své mysli“ a dále tvrdí, že tyto struktury se pod vlivem např. psilocybinu začínají rozpouštět a umožňují pak lidem vnímat nevyslovitelné. Další problém, který z této determinace jazyka vyplývá je, že je prakticky nemožné, jak tvrdí Leary, sdělit zkušenost změněných stavů vědomí někomu, kdo ji neprožil²¹.

Tento nový svět nebo napojení na něj, je ukryt nebo ukryto v každém v nás. Někdo ho dosahuje jen z toho, co věřící lidé nazývají milostí Boží, někteří popírají existenci nejvyšší skutečnosti a přesto jsou si tohoto napojení vědomi. Někteří toho samého mohou dosáhnout duchovní praxí, sebeumrtvováním a askezí. Ale jsem přesvědčen, že je možné stejného nebo podobného cíle dosáhnout i psychedelickými drogami. Tato cesta je nejrychlejší, ale také nejnebezpečnější a to především proto, že člověk a jeho mysl není připravena na to, co se vyjevuje, nemá ve většině případů nejmenší zkušenosti se setkáním s Božskou Skutečností. A co víc; toto vyjevení, tyto vize se objevují v plné síle a nelze je zastavit. Pokud se již ocitneme na druhé straně reality a nemáme zkušenost s pohybem, jak už vlastním tak i pohybem věcí na druhé straně, nemáme sebou průvodce, kterému bychom důvěřovali a který by měl schopnost nás přivést zpátky a nejsme připraveni, zcela zákonitě začneme panikařit, začneme toužit nabyt zpět své ztracené normální vědomí, což je ovšem v dané situaci zcela nemožné. Psychóza potom pokračuje dále. Začneme se bát, že tento stav je trvalý a že se nám nikdy nepodaří vrátit do svého těla a normálního stavu vědomí.

¹⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 109

²⁰ Terrence Mc. Kenna – *Návrat archaismu* doslov od Jiřího Horáčka s.330

Vesmír duchovních bytostí na nás útočí v plné síle a nepřipravenému člověku, který se snaží s ním bojovat tato jeho, samozřejmě od začátku bezvýsledná, snaha odsouzená k neúspěchu, může připravit to, co se mezi uživateli nazývá horor trip, který v některých extrémních případech může skončit šílenstvím, tedy uvězněním duše v prostoru mezi světy nebo neschopností se vrátit do svého těla. Toto šílenství se skrývá v nepřipravenosti a tato nepřipravenost je způsobena touhou některých lidí analyticky a pojmově myslet i v případech, kdy vyjevovaná skutečnost je absolutně nepatřící nebo nevtěsnatelná do těchto racionálně a pojmově vymezených kategorií, ale je překračující. A tato snaha je tam i přesto nacpat, popsat, vysvětlit a pojmově rozlišit vyjevované fenomény, končí právě v lepších případech dočasnou, a v horších, trvalou ztrátou psychické rovnováhy. Jediný způsob, který znám, jak se z tohoto horor tripu vymanit, pokud se již děje, je pouze přestat myslet, zastavit proud vědomí sanjá. Smířit se s tím, že jsem zešílel, vzít to jako fakt a vydat se zcela odevzdanosti. Počkat a možná pokud to ještě jde, doufat, věřit, že normální vědomí zase přijde, pozorovat proud realit a energií a čekat, přestát vír v hlavě, zůstat, pokud to jen jde, ve stavu klidné nečinnosti a tím myslím i neinterpretace vyjevovaného.

1.5. Podobnost psychedelické a náboženské zkušenosti

Tato psychedelická zkušenost je podobná náboženskému prožitku právě v tom, že ukazuje radikální jinakost. Nikdy mě nepřestane zarážet podobnost Tibetské knihy mrtvých s návodem jak čelit psychedelické zkušenosti, využít ji a interpretovat ji. Této podobnosti si všimli i pánové Leary, Alpert, Metzner a dokonce vydali knihu, jakousi příručku pro poutníky psychedelické zkušenosti, která je založena právě na jednotlivých bardech popsaných v Tibetské knize mrtvých. Jednotlivá barda popisují božstva, jež mají hněvivý nebo pokojný charakter. Podobně jako během psychedelické zkušenosti se jednotlivé věci nebo celek mohou nebo může jevit jako nekonečně krásné a rozkoš a klid dávající, tak ty samé se mohou jevit jako nesnesitelně děsivé, hrozící a bezvýhodné. Grof tyto pocity spojuje s perinatálními matricemi. Říčan dělí náboženský prožitek do dvou kategorií. Jednak takové, které člověka děsí, ale také ty, které člověka přivádějí v úžas a člověk zakouší milost a jakousi jistotu existence něčeho spravedlivého, co ho přesahuje, ale také svoje zakotvení ve světě a smysl existence. Zrovna tak v psychedelické zkušenosti se

²¹ Timothy Leary – Záblesky paměti s.41

setkáváme s děsivými vizemi, které se zdají nepřekonatelné a jimž jsme vydáni na milost a nemilost, ale i s zážitky celosti a vzájemné součinnosti, propojení a jistoty, že nic není jen náhoda a svět je řízen nějakou vyšší neosobní mocí, které samozřejmě můžeme ve svém chápání dát tvar a charakter osoby, ačkoliv to může být značně zavádějící. Dalším aspektem, ve kterém se psychedelická zkušenost podobá náboženskému prožitku, je nemožnost racionálně chápat probíhající děje. Znovu zde opakuji verš z Růmího Masnaví, kde se můžeme dočíst, že když přichází Muhammad k Božímu trůnu, jeho rozum mu říká: Učiním-li ještě krok shořím na popel. S tím potom souvisí omezenost jazyka ve vyjádřeních toho, co se děje uvnitř nás během psychedelické zkušenosti.

1.6. Domněnky proč psychedelika působí tak, jak působí

Je pravdou, že psychedelické látky jsou pouze klíčem a zůstává otázkou, co tento klíč a jakým způsobem otevírá, co tedy tyto látky způsobují. Existuje několik domněnek a to 1. Psychedelika jenom dráždí v mozku jisté receptory, jejichž podráždění vyvolává pocity metafyzického a duchovního osvětlení. Avšak jde jen o pocity, a proto toto osvětlení je falešné a s duchovními cíly a vhledy dosahovanými jinými nedrogovými prostředky nesrovnatelné. 2. Zdroje veškerých závěrů vyvozených z psychedelické zkušenosti se dají vysledovat z výchovy, kterou experimentátor prošel, prostředí, kde vyrůstal, hodnot, které se za svůj dosavadní život naučil respektovat, cílů, kterých touží dosáhnout a na druhé straně jeho vlastních psychických dispozic, vlastností, temperamentu, i třeba skrytým sklonům a nevyjádřeným neurózám a skrytých psychických nemocí. Ale také u některých interpretů minulých životů a perinatálního období. A v neposlední řadě z prostředí ve kterém experiment probíhal. 3. Psychedelika odstraňují překážky analytického a racionálního myšlení, které jsou za normálních okolností přítomny v drtivé většině lidského uvažování. Odstraňují překážky, které máme přítomny ve svém obvyklém stavu vědomí. Lidský mozek je schopen přijímat obrovské množství informací z vnějšího světa, jenže čistě z praktického hlediska se člověk naučil (nebo to má vrozené), že tento obrovský kolos informací automaticky a nevědomě filtruje a propouští do vědomí pouze ty, které jsou mu nějakým způsobem užitečné, jinými slovy učí se přijímat jen smysly, dojmy a intuicí. Psychedelika tento filtr odstraňují a tím nechávají volný průchod celému tomuto kolosu informací a sdělení, který je pro příjemce tak omračující. Za zmínku v této kapitole stojí i

fakt, že účinek LSD nastupuje až když samo LSD vymizí z centrální nervové soustavy.²²

2. Historie psychedelik

Historie psychedelik sahá hluboko do lidské historie. Ačkoliv se nesehnají písemné zmínky jejich užívání lidským rodem, především v Evropě, ale i jinde. Možná je to právě onou nesnadností vyjádřit jazykem tuto zkušenost.

Spousta zmíněných autorů vidí spojitost mezi poměrnou absencí těchto písemných zmínek a nástupem křesťanství, které se k předkřesťanským rituálům stavělo odmítavě, mnohdy se je snažilo vymýtit anebo se je snažilo pokřesťanit. Jasným příkladem postavení psychedelik do illegality je peyotlový a houbový kult Jižní Ameriky. Tam katolická církev prohlásila obřady využívající psychedelika za uctívání ďábla a zakázala je²³.

Veliké oživení užívání psychedelik lidským rodem vidím v 60. letech 20. století hlavně v USA, ale také západní Evropě.

2.1. Pravěká náboženství a jeho možná podobnost se šamanismem

Myslím, že nejznámějším fenoménem religiózního charakteru, v některých případech přímo formované psychedelickými zážitky, je šamanismus, který někteří religionisté a teoretikové náboženství řadí mezi první formu náboženství v lidské historii²⁴. Toto tvrzení by mohl podporovat archeologický nález z roku 1991, kdy bylo pod ledovcem v rakouských Alpách nalezeno zcela zachované zmrzlé lidské tělo. Tohoto člověka patrně překvapila zhruba před 5000 lety silná vánice při přecházení horského průsmyku. Mohl to být pastevec, ale jeho tetování, kamenný disk na koženém pásku a několik suchých léčivých hub vyvolaly spekulace, že se jedná o šamana na rituální nebo duchovní cestě²⁵. Samozřejmě, existenci prehistorických šamanů nelze nijak dokázat a naše domněnky o podobě prehistorického náboženství se zakládají “pouze“ na jeskynních malbách a archeologických nálezích. Šamanismus je v některých dnešních společnostech, postavených na lovu a boji, srdcem všeho vědění²⁶. Tuto podobnost prehistorického šamanismu (pokud skutečně existoval) a dnešního šamanismu v “primitivních“

²² Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 39

²³ Přednášky PhDr. Jetmarové na Univerzitě Pardubice 2010

²⁴ Waardenburg Jacques – *Bohové zblízka* s.95

²⁵ Piers Vitebsky, *Svět šamanů*, s. 28

společnostech, například některých indiánských kmenů amazonie by podporovala Eliadeho teorii, ve které tvrdí, že dialektika svatých věcí má tendenci opakovat do nekonečna řadu archetypů, takže hierofanie uskutečněná v jistou “historickou chvíli“ je svým vnitřním uspořádáním stejná jako hierofanie tisíc nebo více let stará²⁷. Svaté složky v kameni nebo stromu jsou stejně záhadné nebo vznešené jako zjevení prostřednictvím “boha“. Proces posvěcování reality je stejný, jen formy, doprovázející jej v lidském náboženském vědomí se liší²⁸. La Barre dokonce tvrdí, že všechny naše vědomosti o nadpřirozených nebo kouzelných silách pocházejí od šamanů nebo podobných vizionářů. Jsou to právě šamani, kteří podnikají cesty do říší nadpřirozených bytostí. Musí to být oni, kdo dali světu obecně přijaté představy o vesmíru, nebi a pekle. Kněží jsou pouhými “rutinéry“ v roli šamanů, neboť se jim nedostává nezbytných samostatných vizí²⁹. Tato přímá zkušenost sakrálna není výsadou jen šamanismu. Vzpomeňme na proroky a mystiky, kteří tvrdí, že se stýkají přímo s Bohem, a kteří hrají klíčovou roli v počátcích světových náboženství³⁰. Terrence Mc Kenna dokonce tvrdí, že teprve požíváním halucinogenních hub byl uskutečněn zásadní krok od zvířecího myšlení u opic k lidskému myšlení u člověka³¹ a domnívá se, že lidstvo se dostalo do tak vysoké fáze vývoje v jakém je teď pomocí přírodních halucinogenů³². Domnívám se, že i existence náboženství, tedy nějakého vztahu k transcendentní skutečnosti, je také jednou z věcí, kterou se člověk od zvířat liší. A podobně jako La Barre si i Mc Kenna myslí, že v prehistorickém světě byla všechna náboženství jednoznačně zkušenostní, že se zakládala na extatické zkušenosti dosahované prostřednictvím rostlin a v jisté době, pravděpodobně velmi záhy, se však určitá skupina vmísila mezi lidi a jejich přímou zkušenost Jiného³³. Tuto archaickou společnost a její prapůvodní náboženství, umožňující prvotní prožitek posvátného mystéria, charakterizoval, jak tvrdí Mc Kenna, právě symbiotický vztah rostliny a člověka³⁴. Mc Kenna tuto domněnku o zkušenostních

²⁶ Piers Vitebsky, Svět šamanů, s. 33

²⁷ Mircea Eliade, Čisté a degradované náboženství 1964: 401, citace historie náboženství, XVII

²⁸ Piers Vitebsky, Svět šamanů, s. 132

²⁹ tamtéž

³⁰ Piers Vitebsky, Svět šamanů, s. 134

³¹ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu s. 72

³² Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 20

³³ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 314

³⁴ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 294

náboženstvích rozvíjí až do podoby, kdy odsuzuje náboženství, která neužívají halucinogeny za to, že se z nich stal jen soubor pouček, ale chybí jim zkušenost posvátna a jako taková je označuje jako mrtvá náboženství³⁵.

2.2. Novodobá historie psychedelik

Začátek této historie bych zařadil ke dni 16. dubna 1943, kdy chemik Albert Hoffmann pracoval v laboratořích firmy Sandoz s kyselinou lysergovou, jež byla poprvé syntetizována v roce 1938. Jak uvádí jeho zpráva z 22. dubna 1943, musel přerušit svoji práci pro pocity “podivného neklidu a závratě“. Jak uvádí dále, doma se dostavil příjemný stav rauše (opojení) s podrážděnou fantazií. Světlo mu připadalo nepříjemně jasné a při zavřených očích pozoroval fantastické, mimořádně plastické obrazy s kaleidoskopickou hrou barev³⁶. Mc Kenna vidí novodobou historii psychedelik jako dobu, kdy z výzkumů různých experiméntátorů, ještě když byly tyto látky legální, vyplynulo, že psychedelika dokáží vytvářet proud eidetické představivosti. Že jsou schopny otevírat široké vhledy do krajin, které bychom mohli nazvat mystickými, a všech se zmocnil pocit, jako by mohli vstoupit do světa pravého poznání (gnosis)³⁷. Dále potom Mc Kenna kritizuje fakt, že v 60. letech prohlásili v USA LSD za nelegální látku a tento zákaz se přenesl i na další známá psychedelika. A dále tvrdí, že dobový výzkum proto zůstal stát u poznání, že působení těchto látek lze díky jistým tendencím přirovnat k jakési instantní psychoanalýze, tj. že s pomocí těchto látek si lze znovu prožít různá dětská traumata a jasným nazřením vlastní situace je pak možné zbavit se svých neurotických postojů. O LSD se tehdy podle jeho mínění hovořilo jako o zázračném léku na psychologické problémy. A u toho taky zůstalo, neboť další výzkum, zvláště výzkum lidských subjektů byl označen za ilegální³⁸. Nesporně velmi významnou postavou výzkumu psychedelik 50. a 60. let je Timothy Leary a jeho výzkum na poli Harvardské univerzity. Jednalo se o experimentální užívání syntetického psylocibynu a podle toho, jak ho Dr. Leary prezentoval ve své knize Záblesky paměti, šlo o výzkum zjišťování jeho filosofického, gnostického a psychologického potenciálu, což lze jasně spatřit v citátu z knihy:

³⁵ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 322

³⁶ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 42

³⁷ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 311

³⁸ Terrence Mc. Kenna – Návrat archaismu str. 312

“Filosofové a vědci zapojení v hnutí jasně viděli, že to, co drogy přinášejí, sahá daleko za hranice lékařské péče. Uvědomovali si, že my využíváme drog k tomu, abychom v pojmech moderní psychologie znovu ustavili onu platónsko-gnostickou vizi světa v nitru člověka, světa, v němž byly obsaženy i plány a návody umožňující člověku porozumět vnějšímu světu, spolupracovat s ním a žít v harmonii s jeho fyzikálními zákony.”³⁹

Velmi významný, z hlediska výzkumu psychedelik, je Pahnkeho experiment, který se odehrál na Velikonoce při velkopáteční bohoslužbě. Zkoumanými subjekty byli studenti theologie, které W.N. Pahnke rozdělil do dvou skupin. Jednu skupinu nechal požit psilocybin, v druhé pak dostali placebový přípravek. Zkoumané osoby tehdy nevěděli, kdo dostal který přípravek; pak se zúčastnili velkopáteční bohoslužby. Poté je Pahnke podrobil různým testům, zjišťujícím jejich zážitky během bohoslužby a také s nimi přitom vedl rozhovory. “Výsledky studie byly dramatické. Devět z deseti osob, které dostaly psilocybin, hlásilo silný náboženský zážitek, ale to samé mohl říci pouze jeden člověk z kontrolní skupiny. Ve své doktorské disertaci” (kvůli které byl experiment podniknut) “Pahnke učinil závěr, že zkušenosti popsané těmi, kteří si vzali drogu, byly nerozlišitelné od klasické mystické zkušenosti, ne-li s ní totožné.”⁴⁰ Při zkoumání zpráv o zážitcích během bohoslužby Pahnke užil kritérií, která byla podle jeho poznatků zřetelněji splněna u těch, kteří požili psylocybin, než u těch, kteří dostali placebo. Tento výzkum tudíž může být důkazem, že halucinogeny mohou za určitých předpokladů vyvolávat zážitky s mystickými prvky⁴¹. Závěr, který si z onoho experimentu udělal Dr. Leary je poněkud odlišný. Podle něj aplikace posvátných hub lidem s náboženskou motivací v religiozním prostředí přinesla nesporné statistické výsledky, které dokazovaly, že spirituální extáze, náboženské nahlédnutí pravdy a spojení s Bohem jsou nyní bezprostředně dostupné⁴². Tento experiment později vešel ve známost jako Zázrak v Marshově kapli a vyvolal “intenzivní diskuze o autenticitě chemického či instantního mysticismu”⁴³. Tyto teorie se samozřejmě setkaly s ostrým odmítnutím ze strany oficiálních představitelů náboženství, kteří autenticitu těchto zážitků zpochybňovali. Obháječi psychedelik naproti tomu namítali, že

“zřejmá snadnost, se kterou je možno pomocí drog mystickou zkušenost vyvolat, nevyvrací její spirituální platnost. Naopak se domnívali, že vysoký výskyt náboženských

³⁹ Timothy Leary – Záblesky paměti str. 56

⁴⁰ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s. 82

⁴¹ Nils G. Holm, Úvod do psychologie náboženství, s. 62

⁴² Timothy Leary, Záblesky paměti s. 139

⁴³ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s. 82

jevů spojených s drogou – i v případech mimo výjimečné prostředí a naladění – pramení ze skutečnosti, že lidská mysl je na fundamentální úrovni spjata s Nekonečnem; psychedelika tuto základní pravdu pouze zviditelňují.”⁴⁴

Později, především příčinou abúzu těchto látek v nepřipraveném prostředí nepřipravenými osobami a tedy tragickým důsledkům, které mohou nastat a v některých případech nastaly, byla veškerá psychedelika prohlášena za ilegální, a tak skončil i Harvardský výzkum. Leary sice ve zkoumání tohoto tématu pokračoval, ale nejsem si jistý, nakolik jeho práce, po kriminalizaci psychedelik, zůstala vědecká.

3. Psychedelika z pohledu psychologie a psychiatrie

Domnívám se, že pro tyto obory je stěžejní z hlediska potenciálu využití psychedelických drog to, co umožňují nahlédnout při nižších než psychedelických dávkách. Mc. Kenna se v souvislosti s tímto tématem domnívá že: “Hloubka tohoto stavu a jeho potenciál pro pozitivní zpětnou vazbu do procesu reorganizace osobnosti už dávno mohla učinit z psychedelik nenahraditelný nástroj psychoterapie.”⁴⁵. Odtud také pochází tak časté srovnání se situací z 16. století, kdy byl vynalezen teleskop, ale společnost ještě stále přetrvávala v náboženských dogmatech. O LSD se v 60. letech před jeho kriminalizací hovořilo jako o zázračném léku na psychologické problémy⁴⁶. O tomto možném využití psychedelik referuje i Mc Kenna, který říká, že jde pouze o objevování vesmíru lidské duše, a způsob techniky je podle něj druhořadý, chemická intoxikace není nutná a v tomto ohledu se zmiňuje o józe nebo snové manipulaci. I v nejhlubším spánku, totiž jak tvrdí Mc Kenna, mozek syntetizuje endogenní halucinogeny, ale intoxikace je podle něj nejsilnější a nejspolehlivější způsob⁴⁷. To, co mimo jiné psychedelické drogy dělají, je podle Aldouse Huxleyho to, že snižují bariéru mezi vědomím a podvědomím, prohloubení sebepoznání probíhá na pozadí vizionářského, ba i mystického zážitku⁴⁸. Co se týče cest do podvědomí, existují podle Huxleyho 2 cesty – droga a hypnóza, ale zároveň varuje, že to, co potkáváme v podvědomí si nevymýšlíme⁴⁹. Z toho důvodu se může během psychedelického zážitku stát děsivá zkušenost, takzvaný horror trip, kde, jak se domnívám, jde ve většině případů o

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ Terrence Mc. Kenna, Pokrm bohů s. 306

⁴⁶ Terrence Mc. Kenna, Návrat archaismu s. 312

⁴⁷ Terrence Mc. Kenna, Návrat archaismu s. 112

⁴⁸ Aldos Huxley, Mókša, s. 204

⁴⁹ Aldous Huxley, Mókša, s. 90

to, že některé věci z podvědomí – prožitá traumata, potlačené vzpomínky, strach atd. se dostávají na povrch a zaplavují vědomí. V praxi se to může projevit nepříjemnými halucinacemi a intenzivními pocity ohrožení. Jsou takoví badatelé a není jich málo, kteří označují změněné stavy vědomí cejchem duševní poruchy⁵⁰. Možná že to vyplývá ze závěrů pozorování právě z takových sezení, kdy k něčemu podobnému, jako je horror trip, došlo. Samozřejmě se může stát, že tento stav přetrvá i přes to, že účinek drogy již vypršel, ale domnívám se, že u dobrého a vyškoleného psychoterapeuta a při kvalitně připraveném setu a settingu, je mizivá pravděpodobnost, že by se něco takového mohlo stát. V západních společnostech často dochází k abúzu těchto látek, a to může být nebezpečné.

4. Chemická mystika

Nabízí se otázka, proč vlastně lidé a v některých případech celé kultury, vlastně začínají tyto látky užívat, a proč v tom vlastně pokračují. Kromě potencionálního využití v psychologii a psychiatrii jsou psychedelické drogy užívány k rozmanitým účelům.

Proč se vlastně lidé na tak nebezpečnou cestu vydávají? Podle Huxleyho jde především o touhu po sebetranscenci, uniknutí z žaláře individuality, protože lidé sebe sami shledávají nudnými⁵¹. A zde se dostáváme k vlastní podstatě věci. Odhalují psychedelika pouze vlastní osobnost subjektu, jeho minulost a ukazují mu, třeba velice jasně, jeho podvědomí a nazření vlastní situace a možnost zbavení se svých neurotických postojů, nebo jak píše Huxley, se jedná o vize, které se vyjevují z jiného světa?⁵².

Domnívám se, že existují 2 stupně zážitku, tedy 1., kdy jde o nahlédnutí sama sebe, ještě stále v mezích své osobnosti a tedy i kulturní podmíněnosti. Tedy stav, ve kterém jsou vnímány hranice. To může mít za následek “potvrzování si svých názorů ve skupině, ve které se psychedelika užívají bez ohledu na okolí”⁵³ a 2., stav, kdy veškeré hranice člověk ztrácí. Člověk je pak propojen s vesmírem a univerzem, v některých případech, podle vlastních slov, se vesmírem a univerzem přímo stává, a ten je tak nápadně podobný mystickému vytržení. Rozdíl mezi dosahováním tohoto druhého stavu na rozdíl od prvního, je těžko určitelný. Nepochybně svou roli hraje velikost dávky. Pro dávku, po které se již

⁵⁰ Timothy Leary, Záblesky paměti s.50

⁵¹ Aldos Huxley, Mókša, s.196

⁵² Aldous Huxley, Mókša, s. 96

⁵³ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s. 206

vkračuje na půdu naprosto neznámou, tedy v mém pojetí onen 2. Stav, se vžil název “psychedelická“ ale co pro jednoho člověka již je psychedelickou dávkou, to pro druhého psychedelickou dávkou vůbec být nemusí. Jde také o otevřenost subjektu tomuto zážitku a svou roli také hrají dispozice člověka a jeho předpoklady k religioznímu smýšlení, lépe řečeno k ochotě vzdát se kontroly nad sebou, té kontroly, která je vykonávána pomocí mysli, analytického myšlení, tedy set a také setting. Mc Kenna tyto stavy popisuje následovně:

“Existence takového rozměru poznání poznatelného významu, jenž zřejmě není ve spojení s naší minulostí nebo s aspiracemi nás přesvědčuje, že buďto hledíme tvář v tvář vědomému Jinému, nebo na náhle zviditelněné, hluboké struktury naší vlastní psychiky. Možná na obojí“⁵⁴.

A dále tuto teorii potvrzuje údajným svědectvím o amazonských kmenech Wika a Yanomamo a jejich šňupacích práscích obsahujících triptamnové halucinogeny, o kterých tvrdí:

“Dominantním motivem psychedelické zkušenosti zdejších šamanů je obrovský nárůst vizuální představitosti, kterou nelze – ať se snažíme jak chceme – chápat jako obsah našeho osobního ani jako obsah kolektivního nevědomí. Byla to pro mě opravdu fascinující zkušenost. Myslím, že jsem si Junga prostudoval docela důkladně, a díky tomu jsem také logicky očekával, že motivy a ideové systémy vystupující z psychického nevědomí by měly prokazovat nějaký zdůvodnitelný a homogenní světónázor. Opak byl pravdou. Na vrcholu intoxikace těmito podivuhodnými rostlinami jsem se setkal se světem idejí, vizuálních představ a noetického vhledu, který nezapadal do map žádné nám známé tradice – dokonce ani do té esoterické“⁵⁵.

Podle Mc Kenny šamanská tradice u některých amazonských kmenů naznačuje, že droga slouží ke vstupu do tzv. Kolektivního vědomí, ve kterém se utvářejí kmenová rozhodnutí⁵⁶. Pokud by tato teorie byla správná, mohlo by to znamenat mimoslovní propojení jednotlivých členů mezi sebou a zároveň tedy i přísun informací slovy nesdělitelný. Jestliže by tomu tak bylo a psychedelické drogy by umožňovaly nějakou nekonvenční formu kontaktu, jak ve společenství mezi lidmi navzájem nebo třeba i s transcendentní skutečností, pravděpodobně by to znamenalo že nutně musí katalyticky ovlivňovat skrze skupinu lidí i společnost – vnášet do ní nové myšlenky a tím uvolňovat

⁵⁴ Terrence Mc. Kenna, Pokrm bohů s. 306

⁵⁵ Terrence Mc. Kenna, Návrat archaismu, s. 310

⁵⁶ Terrence Mc. Kenna, Návrat archaismu s. 30

v lidské společnosti jistý druh kreativní energie⁵⁷, a to právě onou nekonvenční formou kontaktu, ve které by bylo možné sdělovat to, co konvenčně sdělit nelze nebo je to pro daný subjekt příliš obtížné. Samozřejmě nesmíme zapomínat, že neexistuje žádný důkaz telepatie v psychedelickém omámení a tudíž zůstává jen u tvrzení jednotlivců. Důvodem užívání může být také to, že pomocí tryptaminových halucinogenů se může podle Mc Kennových teorií člověk ocitnout v samém středu energií, jež jsou na dosah a přesto normálně neviditelné, čiré obrazy a imaginace postrádající jakékoliv omezení⁵⁸. Ale i když můžeme objevit, a do jisté míry pochopit, rolnický systém psychedelického léčitelství, stěží podle Mc Kenny najdeme jedince, kteří překročí hranice léčivé síly a ptají se, co je její podstatou a jaký je obecný význam halucinogenem vyvolaných vizí⁵⁹. A možná v tomto případě, kdy daný jedinec tuto hranici překročí, může se mu za určitých okolností začít zdát, že již našel odpovědi na duchovní otázky a v tuto chvíli jde “jen“ o to, jak jim čelit⁶⁰. Můžeme se setkat i s tvrzením Timothy Learyho, že psychedelické drogy, v tomto konkrétním případě psilocybin umožňují lidem, byť ne úplně všem, přivést se do stavu transu aniž by kvůli tomu museli projít oněmi etapami sebeumrtvování, které protrpěl Blake nebo svatý Jan z kříže. Dovolují nahlédnout za horizont tohoto života, cestovat v čase dopředu nebo zpátky, vstupovat do jiných rovin existence a jak tvrdí některé indiánské kmeny, poznat boha⁶¹.

Dalším důvodem, jak se domnívá například Aldous Huxley, by mohla být psychologická potřeba překonat sám sebe, neschopnost nebo neochota přijmout, že by lidé byli stále sebou samými. Chtějí být něčím jiným. Jedná se zde o pokus jisté sebetranscendence⁶². Samozřejmě, že užívání drog, ať už jakýchkoliv, v životě člověka prakticky vždycky znamená sestup, zvláště pokud jsou užívány dlouhodobě a často. To, co bylo na začátku vnímáno jako osvobození, se postupně stává zotročením, co se na začátku zdálo božské, stává se pekelným, ale podle Huxleyho existuje možnost využít tohoto klesání k opačnému směru, tedy stoupání. A to, když se rozloupne slupka ega a objeví se

⁵⁷ Terrence Mc. Kenna, *Návrat archaismu* s. 171

⁵⁸ Terrence Mc. Kenna, *Návrat archaismu* s. 170

⁵⁹ Terrence Mc. Kenna, *Návrat archaismu* s. 171

⁶⁰ Terrence Mc. Kenna, *Návrat archaismu* s. 320

⁶¹ Timothy Leary, *Záblesky paměti* s. 119

⁶² Aldous Huxley, *Mókša*, s. 51

vědomí podprahové a fyziologické, jinakosti skrývané fundamentální osobnosti, může se někdy stát, že zahlédneme prchavý, byť apokalyptický zlomek oné jinakosti, která je základem všeho bytí. Jakmile jsme omezeni pouze na vlastní, izolované já, neuvědomujeme si různá ne-já, do kterých jsme včleněni: organické ne-já, podvědomé ne-já duševního média, ve kterém žije všechno naše myšlení i všechny naše pocity, imanentní a transcendentní ne-já Ducha⁶³. A to si myslím, že je stěžejní ve využití psychedelik. Ve chvíli, kdy se člověk vzdá svého ega, to znamená smíří se s tím, že ho ztratil nebo samozřejmě v případech mystiků se ho vzdal pro Boha a nesnaží se ho v onom okamžiku hledat, znamená to, že může vidět jednotlivé věci nebo celý vesmír objektivně, nezúčastněně, jakoby z výšky.

5. Timothy Francis Leary

Leary vstoupil na psychedelickou scénu poměrně pozdě a důvod, proč ho zmiňuji na prvním místě je ten, že ho považuji za myslitele a aktivistu na poli témat o psychedelikách natolik významného, že si toto místo podle mého mínění zaslouží. Jeho význam netkví ani tak v jeho vědecké práci nebo v tom, že by vystihl nebo objevil v čem jsou psychedelika pro lidstvo přínosná ale spíše v tom, že se stal největším propagátorem psychedelik a především LSD. Stal se někým, koho můžeme považovat za mluvčího revoltující mládeže šedesátých let v USA i v západní Evropě. Měl fenomenální dar mluvit k davům. Byl prostě člověkem, od kterého se většina lidí dozvěděla o samotné existenci LSD, tedy někým, kdo vynesl psychedelika na portál zájmu veřejnosti. A už tím pomáhal utvářet povědomí veřejnosti o těchto látkách do veliké míry, ať už předporozuměním nebo interpretací událostí s psychedeliky spojených.

Narodil se 22. Října 1920 ve Springfieldu ve státě Massachusetts, pocházel z rodiny irských katolíků, jeho matka chtěla aby byl knězem a jeho otec aby byl důstojníkem z povolání, on sám však chtěl být filosofem. Byl žákem proslulé vojenské akademie ve West Pointu, potom studoval na několika amerických univerzitách a nakonec se stal psychologem. Doktorát z klinické psychologie získal na The University of California Berkeley⁶⁴. A později se stal učitelem psychologie na Harvardově univerzitě v USA, kde

⁶³ Aldous Huxley, Mókša, s. 52

⁶⁴ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s. 80

zastával post lektora a spolupracoval na další učebnici psychologie.

Jeho obhajoba psychedelik začíná, jak jinak, jejich prvním ochutnáním, kdy v roce 1960 v mexické Cuernavace požil posvátné mexické houby a podle vlastních slov se během následujících pěti hodin dozvěděl o svém mozku a jeho možnostech více než po patnácti letech psychologického studia a výzkumu⁶⁵. “Byla to především a bezpochyby nejhlubší náboženská zkušenost mého života. Objevil jsem, že krása, senzualita, buněčná historie minulosti, Bůh, ďábel – vše leží uvnitř mého těla, vně mé mysli.” Což vedlo ke “přehodnocení poslání jakožto psychologa; od této chvíle věnuje své úsilí zkoumání látek, které naznačují jiné skutečnosti a novou koncepci lidské psýchy.” A když se vrátil na Harvard zorganizoval se souhlasem doktora Harryho Murrayho, vedoucího katedry sociálních vztahů projekt psychedelického bádání ve Středisku pro výzkum osobnosti. Tam používal ze začátku syntetický psilocybin a později i další drogy⁶⁶.

Když se začal společně s Metznerem a Alpertem psychedeliky zabývat v rámci harvardského výzkumu, první co udělali bylo, že odvrhli jazyk psychiatrie, protože operuje s termíny zdravý x nemocný⁶⁷. Když tito pánové koncipovali plány psilocybinových experimentů, přihlíželi ke dvěma knihám Aldouse Huxleyho, a to Brány vnímání a Nebe a peklo⁶⁸. Learyho první zkušenost s LSD má velmi transcendentální povahu:

“Vzal mě strom a proudění a víření mě přivedlo měkkými vláknitými cestičkami vzhůru k nějakému astrálnímu bodu, který byl pouze světlem. Pouze světlem. A přece nejen pouze světlem. Byl to střed života, hořící, oslnivé, pulzující. Zářící jádro, čiré pulzování, triumfální světlo. Věčný plamen, který obsahoval všechno – zvuk, dotek, buňku, sémě, cit, duši, spánek, slávu, glorifikaci, Boha, přísné oko boží. Ve splnutí s tímto pulzujícím plamenem bylo možné sledovat celé kosmické drama a podílet se na něm.”⁶⁹

Dovolím si podotknout, že takové a podobné zážitky světla během psychedelické sese člověka velmi intenzivně mění často v otázce víry v Boha nebo v jiné transcendentní bytosti, ale častěji v bytost v nějaké formě nebo i bez formy. Není proto divu, že se pod jeho vlivem stal Leary ještě hlubším zastáncem psychedelik a LSD nazval tělem božím⁷⁰ a

⁶⁵ Dokument Timothy Leary is dead II natočený Paul Davids a Todd Easton Mills ve spolupráci s Art And Education Media, Inc., Berkley, California roku 1996

⁶⁶ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 80

⁶⁷ Dokument Timothy Leary is dead II natočený Paul Davids a Todd Easton Mills ve spolupráci s Art And Education Media, Inc., Berkley, California roku 1996

⁶⁸ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 81

⁶⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 88

⁷⁰ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 112

jako evoluční nástroj, který by mohl zaručit náboženské pochopení skutečnosti⁷¹. Jeho náboženský postoj byl spíše polytheistický, měl za to, že drogy otevírají mysl mnohočetným realitám a nevyhnutelně vedou k polytheistickému náhledu na universum⁷². Vlivem tohoto zážitku zahrnul Leary a jeho spolupracovníci do svého programu pod záštitou Harvardské univerzity i LSD. Zatímco Huxley a Osmond zastávali názor, že LSD by mělo být užíváno jen lidskou elitou, Leary si myslel, že by ho měl ochutnat každý, kdo je připraven na odchod ze své mysli, připraven čelit tomu, že se změní úhel jeho pohledu na život, na sebe, že se stane někým jiným⁷³ a dovoďte mi připojit - má sebou průvodce. Sám Leary připouští, že LSD se dá zneužít. Psychedelika považoval za tak převratný vynález v psychologii a psychiatrii jako je třeba dalekohled pro astronomii nebo mikroskop pro biologii. A zrovna jako tyto vynálezy, tak i práce s psychedeliky podle něj zabere roky než se lidé naučí jak je zaměřit, nastavit a vyladit⁷⁴. Zajímavý byl jeho experiment v rámci Harvardského psilocybinového projektu s vězni Massachusettského nápravného institutu v Concordu, kdy byly 32 vězňům podány pilulky vyrobené firmou Sandoz obsahující psilocybin s úmyslem zjistit, jestli mohou vězňům pomoci změnit způsoby jejich chování, tudíž snížit recidivu. To se ukázalo jako úspěšné, pouze 25% z těch, kteří požili drogu, skončilo znovu ve vězení oproti obvyklým 80%⁷⁵. Leary byl jedním z těch, kteří neuznávali názor behavioristických psychologů, byl přesvědčen, že psychedelický výzkum se má provádět společně se zkoumanými subjekty a ne na nich⁷⁶. Zákaz Harvardského experimentování přišel s prohlášením FDA (Federální Úřad pro potraviny a léky): "LSD nemá být v rukou nezodpovědných jedinců, zvláště když obhajují jeho užívání nikoliv pro vědecké či lékařské účely, nýbrž k tomu, aby vyvolávalo tzv. náboženské zážitky."⁷⁷ Learyho filosofií bylo, že vše je individuální záležitost, vyzýval mladé: Nebud' robot, který

⁷¹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 139

⁷² Timothy Leary, *Záblesky paměti*

⁷³ Dokument *Timothy Leary is dead II* natočený Paul Davids a Todd Easton Mills ve spolupráci s Art And Education Media, Inc., Berkley, California roku 1996

⁷⁴ tamtéž

⁷⁵ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 81

⁷⁶ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 82

⁷⁷ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 91

se pohybuje jen ve společenských normách, jsi jedinec, jsi jedinečný, jsi bůh⁷⁸.

Leary je rozporuplná postava, ačkoli získal doktorát v oboru psychologie a působil na Harvardu v USA jako učitel, velmi málo jeho prací lze považovat za vědecké a ani postoj akademických kolegů k jeho hypotézám a výzvám nebyl, až na pár výjimek, pozitivní. Leary je v některých případech vizionář, který v myšlenkově i jinak bouřlivých šedesátých letech dokázal oslovit masy, ale bohužel právě jenom tím, co chtěly slyšet. Jeho hlavní teze byla výzva: Naučte se používat svůj nervový systém. Je samozřejmě otázka, nakolik byl tento člověk poplatný svému (možná i vědeckému) svědomí a nakolik se nechal strhnout vlnou "lásky" a naděje v brzký a zcela přirozený přerod vnímání samotného lidstva a planety tolik proklamovaný hnutím hippies. V některých případech je však bohužel zcela v zajetí diskurzu, který můžeme nazvat přání otcem myšlenky. Nervový systém člověka viděl jako počítač, který můžeme naprogramovat různými směry. Byl přesvědčen, že v jeho době vchází lidstvo do neurologického věku, kde se musí lidstvo primárně naučit používat své hlavy. LSD viděl jako nástroj k otevření mysli. Lidé v jeho pojetí odjakživa hledají způsob k povznesení se anebo k vyjití ze své mysli. V letech 1963-67 působil na obrovské usedlosti v Millbrook ve státě New York, kde se experimentovalo s psychedeliky rozmanitými způsoby. Například se během psychedelické sese dělaly každých patnáct minut poznámky co se děje z pohledu psychonauta, a jak on to vnímá⁷⁹. "Leary prezentoval braní drogy jako proces iniciace do velkého bratrství svobodných duší zasvěceného šokujícímu pochopení jasného světla na vrcholu LSD tripu"⁸⁰ To by se dalo chápat i jako do jisté míry určování, jakou mají jednotliví lidé psychedelickou zkušenost mít, tedy něco, co popírá jeho důraz na individualitu. Toto období bylo ukončeno velikou razií a zatýkáním.

Jeho heslo zapnout, naladit, vykopnout nebo někdy se překládá jako dát odchod, se stalo mantrou mnoha mladých lidí v šedesátých letech. Heslem dát odchod se myslelo například odejít ze školy, ze zaměstnání, odmítat povinou vojenskou službu atd. Není tedy divu, že tato doktrína se stala trnem v oku pro mnoho organizací a především církví. Jeho

⁷⁸ Dokument Timothy Leary is dead II natočený Paul Davids a Todd Easton Mills ve spolupráci s Art And Education Media, Inc., Berkley, California roku 1996

⁷⁹ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s. 100

⁸⁰ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s. 108

antiinstitutionalismus šel až do krajnosti, kdy se domníval, že lze nechat stát, aby se rozpadl v důsledku toho, že bude příliš mnoho lidí brát drogu⁸¹. Leary prohlásil, že nejlepší a nejpřirozenější cesta k Bohu je skrze chemikálie⁸². Sám sebe viděl jako posla, který musí tuto drogu představit světu a ačkoliv věděl, že to přinese oběti, chtěl vidět celek. Nyxnem byl označen za nejnebezpečnějšího člověka na světě, byl obviněn, že kazí mládež a když kandidoval na kalifornského guvernéra, byl zatčen za držení marihuany. V roce 1970 byl uvězněn, ale z vězení uprchl ještě téhož roku 12. září. Žil potom v utajení v USA, v Alžíru, Švýcarsku a pak se přemístil do Afghánistánu, kde byl zatčen. Metzner a Alpert o něm řekli, že nedokázal nikoho přijmout jako duchovního učitele, nikdy nepraktikoval žádná duchovní cvičení. Leary pak umírá 31. května 1996 a když se dozvěděl, že je jeho odchod blízko, byl tím unešen, nechal se kreonicky zmrazit a po světě nechal podle svých slov 50 baněk s krví pro případné klonování revitalizací DNA⁸³. V mnoha jeho pracích můžeme jasně vysledovat jeho absolutní nechuť k "bílé západní" civilizaci, jejíž hlavní problém viděl v institucionalizaci náboženství a glorifikaci ničivé války. Války tak ničivé, že se nesnaží nepřítel pouze přemoci a dokázat mu tak svoji, třeba jen dočasnou, nadřazenost, ale války, která je používána jako nástroj k tomu nepřítel ovládnout, zničit nebo kolonizovat a vykořisťovat popřípadě vše dohromady v různém pořadí. Ve hnutí hippies viděl návrat k, řekněme, primitivním nebo spíše nativním způsobům chápání světa a vedení života. Domníval se, že hnutí hippies sdílelo tyto náhledy s předkolumbovskými národy a sdíleli s nimi taktéž pohled na sexualitu. Musím ovšem podotknout, že často byl způsob žití hippies spíše jakousi iluzí o tom, jak žijí nebo žili národy neposkvrněné právě onou bílou puritánskou civilizací. Domníval se, že "zdomácnění psychedelických drog v Americe 60. let vedlo k mohutnému rozkvětu tropických náboženských rituálů"⁸⁴. Takové rituály "uctívají utopické hodnoty jako mír a čistou extatickou sexualitu"⁸⁵. Měl za to, že tyto rituály jsou přirozené, pramenící ze samotného postoje k životu, a že jsou shodné ve všech civilizacích a kmenech tento postoj sdílejících. Podoba těchto rituálů je dána jakousi

⁸¹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 153

⁸² Dokument *Timothy Leary is dead II* natočený Paul Davids a Todd Easton Mills ve spolupráci s Art And Education Media, Inc., Berkley, California roku 1996

⁸³ tamtéž

⁸⁴ Timothy Leary, *Největší hity Timothyho Learyho 1*, s. 63

⁸⁵ Timothy Leary, *Největší hity Timothyho Learyho 1*, s. 152

přirozenou reakcí pramenící z interakce člověka s psychotropní rostlinou, tedy přesněji účinnou látkou v ní. Psychedelika viděl jako "prostředky vedoucí ke stavům posedlosti, transu, rozšíření vědomí, duchovního osvícení, mohutného mystického soucítění s přírodními silami."⁸⁶ Tyto prožitky byly, podle něj, "cílem starých pohanských náboženství a jsou nejstrašidelnější noční můrou pro organizovaná náboženství"⁸⁷. A podotýká, že tato organizovaná náboženství byla po celou historii lidstva asistentem všech přechodů ať již sociálních, politických nebo paradigmatických. Celou vlnu oblíbenosti psychedelik vidí jako návrat k přírodě a pohanství. Domnívá se, že americká společnost se natolik odcizila přirozenosti člověka, že tato neukojená touha vyvěrá na povrch a projevuje se právě zájmem o pohanství, které se stává nejnavštěvovanějším předmětem na amerických univerzitách⁸⁸ a zájmem o psychedelika, která jsou považována za způsob jak vykročit sám ze sebe a transcendovat svoje vědomí mimo stanovené hranice konzervativní americké společnosti a ještě dál v duchovním slova smyslu. Osobně se domnívám, že tyto příčiny zájmu o drogy bychom našli jen u zlomku uživatelů v 60. letech i kdykoliv jindy. Dále poukazuje na posun ve vnímání drog a jejich užívání v šedesátých letech a později. Zatímco tenkrát se drogy užívaly kolektivně a v rámci skupinových rituálů podobných kmenovým rituálům, v 80. letech se užívají v tajnosti a osamění, čímž se podle něj ztrácí to, co je na drogách velmi efektivní a prospěšné, tedy potvrzení členství v nějaké komunitě. Její sebezpotvrzení a utvrzení vzájemných vztahů právě společným prožitkem něčeho radikálně jiného a něčeho, co lidé vně komunity nezažili.

V židovsko-křesťanské společnosti vidí největší problém bránící obecně duchovnímu růstu jedinců i celých skupin a společností a jejich napojení se na zdroj poznání. Boj této židovsko-křesťanské (v USA tedy myšleno zvláště puritánské) civilizaci "proti pokušení, kombinovaný s vášní okamžitého uspokojování potřeb získal nezvykle silnou míru rozpolcenosti vůči množství činů a předmětů vyvolávajících slast, z nichž jedním jsou zakázané drogy." Leary propagoval psychedelika "užívané i s minimem zdravého úsudku jako cenné nástroje výzkumu mozku a změn myšlení."⁸⁹ Do značné míry

⁸⁶ Timothy Leary, Největší hity Timothyho Learyho 1, s. 64

⁸⁷ tamtéž

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ Timothy Leary, Největší hity Timothyho Learyho 1, s. 146

podlehl pozitivnímu očekávání šedesátých let, což je vidět i v jeho proklamaci, že v budoucnosti právě vlivem změny myšlení náležící do tohoto desetiletí "nebudou žádné války s drogami, žádné protipotravné kampaně, žádná cenzura umění a hudby, žádné "kreacionistické" kecy"⁹⁰. Sekularizaci vidí Leary jako ryze pozitivní jev, protože podle něj vede k destabilizaci institucionalizovaného náboženství, a tím tedy ke zbavení obyvatelstva fanatismu a fundamentalismu, který ho ve středověku ovládal.⁹¹

Leary patří k těm, kteří v psychedelikách spatřovali všelék na globální problémy lidstva. Domníval se, že ego ovládá hry, které hrajeme v naší společnosti a pokud ego odpadne, nebude už tyto hry ovládat a lidé začnou myslet mnohem více kolektivně a pracovat tedy i pro druhé. O psychedelikách píše: "Přišli jsme na něco, co by mohlo změnit lidskou povahu. Psychedelické látky vám umožní uvolnit nukleární energii uvnitř vaší vlastní hlavy."⁹² Viděl v psychedelikách obrovský potenciál využitelný v rozmanitých oborech, a to jak v pozitivním tak negativním diskursu a já s ním v tomto musím souhlasit. Snad nejzažší úvahou, se kterou jsem se u něj setkal a která se týká náboženství a problémů s ním spojených, je úvaha o smrti a umírání. V jeho pojetí lze smrt definovat jako problém zpracování informací⁹³ a navrhuje "nahlížet umírání jako změnu nastavení zpracování informací: rozehrát ji, řídit ji, předvídat a využít mnohé možnosti, které jsou k dispozici."⁹⁴ Dále navrhuje ketamin jako způsob jak si navodit zážitek blízký smrti. Poukazuje na zajímavý fakt, že "rituály, intuitivně vytvořené náboženskými skupinami, jsou určeny k navození hypnotického stavu transu, podobného umírání"⁹⁵, což si myslím, že je zcela samozřejmé už jen z principu toho, že náboženství slouží v jedné z prvních řad především k poskytování odpovědí na stav existence po smrti. Tam jsou ve velké míře přítomny odměny a tresty za chování během naší pozemské existence. Leary navrhuje odvrhnout pracovníky institucionalizovaných organizovaných náboženství a upřít jim přítomnost při procesu umírání a místo toho "vědomě rozvinout možnosti převzetí aktivní odpovědnosti za toto

⁹⁰ Timothy Leary, Největší hity Timothyho Learyho 2, s. 82

⁹¹ Timothy Leary, Největší hity Timothyho Learyho 2, s. 82

⁹² Timothy Leary, Největší hity Timothyho Learyho 2, s. 126

⁹³ tamtéž

⁹⁴ Timothy Leary, Největší hity Timothyho Learyho 2, s. 128

⁹⁵ Timothy Leary, Největší hity Timothyho Learyho 2, s. 130

dění”⁹⁶.

6. Carlos Castaneda

(Plným jménem Carlos Cesar Arana Castaneda) Přesné datum narození není známe, v jeho knihách se uvádí rok 1935 avšak v internetových zdrojích se běžně uvádí 25. Prosinec 1925 a někdy 1931 v Cajamrca v Peru, ačkoliv se můžeme dočíst i to, že místo narození bylo Sao Paulo v Brazílii (to pravděpodobně proklamoval sám Castaneda) a zemřel 27. Dubna 1998 v L.A. “Odstěhoval do Spojených států na počátku roku 1950 a dostal občanství v roce 1957. V roce 1960 se oženil s Margaret Runyan. Žili spolu jen šest měsíců, ale jejich rozvod trval dlouho, do roku 1973.”⁹⁷ Vystudoval antropologii na kalifornské universitě v Los Angeles a v roce 1960 se podle svého tvrzení setkává s Donem Juanem na nejmenované arizonské autobusové zastávce.

“Napsal dvanáct knih a několik odborných článků podrobně popisující jeho zážitky s šamanem z indiánského kmene Yaqui ze severního Mexika. Jeho první tři knihy, Učení dona Juana: cesta poznání Yaqui, Oddělená skutečnost a Cesta do Ixtlanu, Castaneda napsal během studií na Univerzitě. V březnu roku 1973 Castaneda byl předmětem hlavního článku v Time. Po tomto rozhovoru Castaneda zmizel z veřejného života a objevil se až v posledním desetiletí svého života. V roce 1974, vyšla jeho čtvrtá kniha Příběhy síly. Tento díl Castaneda ukončil skokem z útesu do propasti, označující konec jeho výcviku pod vedením Dona Juana. Někteří komentátoři si mysleli, že tento skok naznačuje konec série, a následně byli překvapeni dalšími díly, kde Don Juan a jeho učedník Castaneda společně vystupují. Navzdory pokračujícímu chladnému přijetí literárních a antropologických kruhů, Castanedova popularita na čtenářské veřejnosti stoupala. Všech dvanáct knih bylo publikováno a tři videa natočeny. V roce 1990 se Castaneda opět se začal objevovat na veřejnosti, aby podporoval hnutí Tensegrity, kde se členství dědí z generace o 25 šamanů Toltec a jehož byl zvoleným členem. Dne 16.června 1995 byli vytvořeny zakládací listiny k vytvoření Cleargreen Incorporated. Prohlášení Cleargreen o jeho účelu se v jedné části říká: Cleargreen je společnost, která má dvojí účel. První sponzorovat a organizovat semináře a workshopy na téma Tensegrity od Carlos Castaneda, a druhé je nakladatelství.”⁹⁸

Během svého působení kolem sebe shromáždil skupinu svých následovníků, kteří po jeho smrti, která byla několik měsíců veřejnosti tajena, zmizeli.

Tento antropolog je v současné době považován za podvodníka, který svou práci a řadu knih o šamanu Donu Juanovi sestavil na základě poznatků, které nastřádal četbou prací jiných antropologů. Postavu Dona Juana sám vytvořil a promítl do ní ty informace,

⁹⁶ Timothy Leary, Největší hity Timothyho Learyho 2, s. 131

⁹⁷ <http://www.senseoflive.com/cs/carlos-castaneda/> (4.8.2010)

kteř se dozvěděł z děl jiných badatelů. Zmiňuji ho zde proto, že komukoliv, kdo se rozhodl vydat se na cestu poznání skřze psychedelika, může být tato četba užitečná a mnoho lidí, kteří se touto cestou aktivně zabývají, považují dílo Carlose Castanedy za prospěšné a přikládají jeho poznatkům zvláštní váhu. Osobně si myslím, že není ani tak podstatné jak Castaneda poznatky získal a jak proklamuje, že je získal. Důležitá je samotná kvalita poznatků a ta je, myslím, na poměrně dobré úrovni a odhaluje mnohé o psychedelikách, co by jinak zůstalo veřejnosti skřyto a zároveň odhaluje psychedelika a další šamanské drogy z trochu jiného úhlu pohledu, než na který jsme zvyklí.

Když podle své první knihy Učení Dona Juana přijel Castaneda do Mexika, dozvěděł se od místních indiánů, že "Don Juan ovládá mimořádné zlé síly"⁹⁹. "Don Juan spojoval užívání durmana a lysohlávek se získáváním moci, zatímco meskal se získáváním moudřosti, informací týkajících se správného způsobu života."¹⁰⁰ Meskal je s největší pravděpodobností název odvozený z aktivní látky vyskytující se hlavně v kaktusu peyotl. Don Juan pojmenovává to, co se na drogách zažívá jako stavy výjimečné reality, které vnímá také jako skutečnost ale lišící se od každodennosti.

Znovu zde narazíme ústy Dona Juana na zdůrazňování setu "není to legrace, až nebudou žádné pochybnosti, pak se s ním setkáš."¹⁰¹ Meskalíto je vnímán nejčastěji jako antropomorfní postava, má vlastnosti, je hravý, strašný, veselý i vážný, radí a rád odpoví na otázky¹⁰², nelze si z něj beztrestně tropit žerty. "Vyžaduje velmi vážné úmysly, člověk, který se s ním chce setkat, musí umět kontrolovat svoje vnitřní síly"¹⁰³. To je něco, co je skutečně nezbytné dodržet, znamená to, že člověk pouštějící se do takového experimentu, musí umět ovládat svoje touhy a reakce na určité podněty, musí zůstat v klidu, i když se kolem něj vše hřoutí, nesmí propadat vášním. Zajímavé je, že Don Juan trvá na tom, aby Castanedovi nabídl kaktus někdo cizí, obává se, že kdyby se Meskalítovi Castaneda nelíbil, nepoznal by Castaneda Meskalíta jak je třeba a zničilo by to přátelství mezi Donem Juanem

⁹⁸ tamtéž

⁹⁹ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 13

¹⁰⁰ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 17

¹⁰¹ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 25

¹⁰² Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 30

¹⁰³ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 26

a Castanedou¹⁰⁴. Don Juan zdůrazňuje rozdíl mezi Meskalem a jinými drogami. Zatímco Meskalíto je vnímán jako ochránce a učitel, který učí jak žít, je učitelem správného chování nikoliv však morálky, ostatní drogy, tedy durman, kterému Don Juan dává jméno čertova buřina a směs ke kouření obsahující i sušené lysohlávkvy, které dává jméno kouř, jsou viděny jako spojenci. Pomocí spojenců se získává moc a pomocí učitele se získává vědění. Meskalíto "nemůže být zkrocen a využíván jako spojenec, je mimo sebe samého, sám si volí formy, ve kterých se bude ukazovat."¹⁰⁵ "Meskalíto je pro každého člověka něčím jiným, nikdo o něm nemůže učit jen on sám."¹⁰⁶ Je jako člověk a zároveň jím není¹⁰⁷. To, že je pro každého něčím jiným, je dáno tím, že každý člověk si do toho zážitku a interpretaci toho, co se stalo, projektuje své vlastní představy, touhy i strachy. A zároveň nikdo kromě něj samého o něm nemůže učit, protože ten zážitek je slovy nepřenositelný, v našem jazyce k tomu neexistují vyjádření. To je podobné i u jiných zážitků, i třeba mystických. Nemůže mu rozumět někdo, kdo tyto vlohy nemá, kdo ho sám nezažil, takoví lidé si budou často dosazovat za to, co slyšeli proměnné takové, kterým rozumějí, které jsou jim nějakým způsobem blízké, ale které, obávám se, často nebudou tím, co se řečníkem myslelo. Don Juan proklamuje, že získání spojence vyžaduje přesné kroky, jde o to, že spojenec může přenést člověka za jeho hranice, aby nabyl moci zatímco Meskalíto dělá totéž aby člověka něco naučil¹⁰⁸. To, čím je přínosné kouření směsi obsahující mimo jiné i psilocybin, je imaginace.

"Člověk může spatřit vše, co si bude přát. Ten, kdo ho užívá, musí mít bezúhonné záměry a silnou vůli, aby měl chuť se vrátit, člověku slabé vůle kouření již návrat nedovolí. Aby kouření přineslo kýžený výsledek, je nutná vůle a chuť k zapamatování si všeho, co kouření umožní spatřit"¹⁰⁹.

Všimněme si, že kouření je tady zmiňováno jako samostatná entita, která může něco nedovolit. Halucinogeny obecně nás přenášejí do světa odlišného od toho našeho ale přesto prolutého s tím naším, pokud nemá člověk přání se po odeznění účinků vrátit do našeho světa, může zůstat tam na druhé straně anebo kdesi mezi světy. Člověk musí být silný k

¹⁰⁴ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 26

¹⁰⁵ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 35

¹⁰⁶ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 36

¹⁰⁷ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 97

¹⁰⁸ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 36

¹⁰⁹ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 54

udržení klidu a zároveň dostatečně silný k tomu, aby se mohl vzdát sám sebe. S tím potom souvisí varování Dona Juana před prvním nepřítelem a tím je strach, strach o sebe, strach z toho, co se vyjevuje. Pokud člověk přemůže tohoto prvního nepřítele, získá tzv. jas, který v zásadě znamená schopnost vidět fenomény a jejich vzájemné vztahy jasněji¹¹⁰. Meskalíto je vnímán jako entita, která se každému zjevuje jinak, v jiné podobě a jako světlo nebo antropomorfní muž se zjevuje jen lidem, které přijal, jak tvrdí Don Juan. Sám Castaneda popisuje postavu Meskalíta jako muže, "jehož oči byly vodou, po které se plavil, hlava připomínala jahodu a podobal se peyotlu"¹¹¹. Zrovna tak durman (nebo spíše duch obývající tuto rostlinu) je vnímán jako samostatná entita ženského pohlaví, která má spíše negativní vlastnosti: má majetnické sklony, je vrtošivá a jakmile člověka ovládne, zůstane mu otevřená jen jediná cesta - ta její. Jde vždy o úzké spojení šamana a ducha oné rostliny ale čertova buřina slovy Dona Juana člověka odřízne od všeho ostatního a šaman se musí o ní, tedy o rostlinu a ducha v ní, celý život starat aby toto spojení přineslo kýžené výsledky¹¹². Sám Castaneda popisuje zážitek z kouření směsi jako zážitek mimo tělo a pocit, že člověk přichází o rozum¹¹³. Zatímco u meskalu popisuje zážitek jako zaplavení velké vlny moudrosti¹¹⁴. Součástí setkání s meskalítem může být naučení se jeho jména a jeho písni, které jsou pro každého člověka individuální, sděluje je sama entita a slouží k setkání s ní i mimo intoxikaci. Spojenec, tedy v našem případě kouř nebo durman je pojmán

"jako kvalita, je beztvářý, je to stav protikladný k ohraničenosti tvaru, je možné ho zkrotit či ochočit, má svá pravidla, je bytím, které má svou vlastní existenci na člověku nezávislou a je vždy neviditelný a jeho přítomnost je registrována v účincích na šamana, má antropomorfní vlastnosti"¹¹⁵.

Tyto vlastnosti bývají podobné s vlastnostmi šamana (nebo čaroděje) a podle toho si vybírá čaroděj svého spojence. Sám Don Juan měl spojence psilocybe, který je v jeho pojetí "dárce extáze, vyvolává pocity beztělesnosti, je předvídatelný protože pokaždé když si ho

¹¹⁰ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 55

¹¹¹ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 66

¹¹² Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 78

¹¹³ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 90,91

¹¹⁴ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 94

¹¹⁵ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 127

vezme má podobné účinky. Je ideální pro lidi, kteří vyhledávají kontemplaci."¹¹⁶ Spojenci jsou používáni k moci, tím se myslí například schopnost čaroděje létat, věštit, stát se neviditelným nebo vstupem do neživých předmětů a živých bytostí¹¹⁷. Využívání spojence má přísná pravidla, která vytvářejí jedinou alternativu k přežití¹¹⁸, což si vysvětlují tak, že tyto pravidla chrání člověka před předávkováním nebo před zblouděním ve stavu výjimečné reality. Zajímavé je, že Don Juan tvrdí, že neexistuje obecný konsensus, který by se dal použít v učení o těchto věcech, ale dá se předávat konsensus ve vztahu učitel a žák, tím se do značné míry eliminuje možnost nesprávného pochopení, protože interakce je osobní. Životní styl Castanedy, jak ho popisuje na konci knihy, je stezkou, kterou kráčí srdce, nespočívá v introspekci či mystické transcendenci, ale v přítomnosti ve světě¹¹⁹. V jeho díle narazíme i na větu, že každá revoluce začíná uvnitř těla každého člověka, je možné změnit vlastní kulturu, ale jen z nitra těla¹²⁰. S takovou myšlenkou jsem se setkal i v učení sůfiů, že totiž změna či zlepšení společenského nebo i politického řádu je podle tohoto učení nejlépe možná zlepšováním sebe sama a pomáháním ostatním zlepšovat své nitro a touto cestou pak přirozeně dochází ke zlepšení společenských a politických i jiných poměrů, protože to vše tvoří lidé. Zajímavá je i poznámka Zdeňka Neubauera, že "užívání drog (myslí se tedy halucinogenů) není prostředek kauzálního působení na sebe samého, ve skutečnosti je to setkání s Božským. Svět za je také vnitřně konzistentní, i když jinak než náš. Vědoucí chápe jinou skutečnost, aby ji využil k poučení a poznání a ne aby do ní utíkal¹²¹. Znovu zde narážíme na zmínku, kterou bychom mohli označit za mystickou, že totiž "pro toho, kdo se dívá, je svět lidí bláznovstvím, nic s ním nehne, nesdílí s lidmi společný svět, je v bezdomovectví¹²². Toto vyjádření můžeme najít i v různých náboženských skupinách, jde o to, že lidé považují nějakou jinou než všednodenní realitu za více určující a důležitější a tak se pomalu nebo náhle odcizují materiálnímu obyčejnému světu. První kniha Carlose Castanedy se uzavírá slovy:

¹¹⁶ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 129

¹¹⁷ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 133-136

¹¹⁸ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 131

¹¹⁹ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 175

¹²⁰ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 176

¹²¹ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 180

¹²² Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 181

"Ta poslední věc je vzdát se sebe samého a všech představ a názorů o světě, na které se člověk spoléhá. Aby se - a to doslova - vrhl do propastí a tak seskočil do hlubiny smysluplného bytí, aby zažil svou naprostou desintegraci, aniž by se nenávratně rozplynul.... Cesta poznání je v posledku cestou víry, v níž je skutečnost zakoušena v důvěře a odevzdanosti. Opuštěnost, prázdnota, relativismus, lhostejnost jsou předposlední schůdky v procesu poznání, posledním je láska, jí je skutečnost sama."¹²³

Toto je výrok, pro který si myslím, že si užívání halucinogenů a ještě více psychedelik za účelem poznání plně zaslouží pojmenování chemická mystika.

7. Aldous Leonard Huxley

Narodil se 26.července 1894 v Godalmingu v Anglii v rodině patřící k britské intelektuální elitě. Zemřel 22. listopadu 1963, kdy před smrtí užil poslední dávku LSD a nechal si svou ženou předčítat psychedelickou verzi Tibetské knihy mrtvých od Learyho, Alperta a Metznera. Jeho dědeček Thomas Henry Huxley byl slavný přírodovědec 19. Století, který přispěl k evoluční teorii. Jeho matka umřela v jeho čtrnácti letech. Trpěl nemocí očí, ale naučil se brailovo písmo a dokončil oxfordskou univerzitu¹²⁴. "Těsný kontakt s intelektuální a vládní elitou vedl u Aldouse v konečném důsledku k velmi střízlivému pohledu na autority i na význam společenských struktur vůbec."¹²⁵ V roce 1916 publikoval svou první knihu a v letech 1925 a 1926 poprvé navštívil Indii a USA. Mimo jiné formuloval otázku role intelektuálů a vzdělání a zpochybňuje jejich primární společenský význam nebo poslání¹²⁶. V jeho románech je často patrný bytostný pesimismus, především v Konci civilizace, který byl inspirován fašistickou Itálií a Sovětským svazem. "Tam nám Huxley předkládá hořkou vizi budoucnosti se složitě a rigidně strukturovanou společností, v níž je postavení každého člověka geneticky a psychologicky predestinováno."¹²⁷ "Dogmatické náboženství zavrhl už v mládí a agnosticismus pak v sobě posílil" (nezvykle) "po zmíněné návštěvě Indie."¹²⁸ Onen svět považoval za výmysl lidské fantazie, který sdílí omezenost svého tvůrce¹²⁹. V roce 1937 se z pacifistických a zdravotních důvodů přestěhoval do jižní Kalifornie a začal pracovat jako

¹²³ Carlos Castaneda, Učení Dona Juana, s. 182

¹²⁴ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 91

¹²⁵ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 92

¹²⁶ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 94

¹²⁷ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 95

¹²⁸ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 96

¹²⁹ tamtéž

scénárista pro Hollywood¹³⁰. V této době se také začíná více zajímat nejdříve o védantu a později o buddhismus. Od začátku však byl přitahován i hypnózou s různými paranormálními jevy, psychologí a dalšími, spíše humanitními, vědami. Není proto divu, že se setkal i s psychedeliky, které zpočátku srovnával s alkoholem¹³¹ s čímž se však po své přímé zkušenosti rozchází. Tak jako mnozí další domýšlí důsledky případu, kdyby se psychedelika stala součástí lidského života natolik jako třeba zmíněný alkohol. I on ke konci svého života považoval psychedelika za “všeobecně prospěšný prostředek k záchraně lidské duše”¹³². “Faktem zůstává, že tyto zkušenosti mohou člověku skutečně otevřít oči a takto požehnat a přetvořit celý váš život... Tato zkušenost však musí zůstat sváteční záležitostí.”¹³³ Bez zajímavosti není ani jeho další postřeh: “různé metody všech náboženství, od speciálního způsobu dýchání v józe až po zpívání náboženských hymnů” podle něj slouží “ve skutečnosti pouze k vyvolání chemických změn v těle, především k obohacení krve větším množstvím oxidu uhličitého.”¹³⁴

Huxley je jedním ze spisovatelů, kteří psychedelika nepochybně ochutnali a jejichž tvorba byla psychedeliky ovlivněna, ačkoliv to nelze nějakým explicitním způsobem dokázat. I on se stal osobou, kterou především pozdější hippies považovali za gurma¹³⁵. Jeho největším přínosem v oblasti psychedelik je jeho bestseller Brány vnímání, který byl přeložen do desítek jazyků a stal se jakousi biblí psychedelického hnutí. V něm Huxley popisuje svou peyotlovou zkušenost, kterou zažil v květnu 1953 pod Osmondovým dohledem ve svém domě v Hollywood Hills v Kalifornii, o ní se vyjádřil jako “bezpochyby nejzvláštějším a nejvýznačnějším zážitku blažené vize. Tato zkušenost otvírá řadu filosofických problémů, vrhá intenzivní světlo a nastoluje všemožné otázky z oblasti etiky, náboženství a teorie poznání.”¹³⁶ a dává jí rozměr nahlížení na realitu absolutně jiným, hlubším způsobem. V této knize můžeme nalézt snad nejkrásnější popis psychedelické zkušenosti: “Když se Huxley pod vlivem meskalinu podíval na malou vázu s květinami,

¹³⁰ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 97

¹³¹ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 99

¹³² Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 103

¹³³ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 102

¹³⁴ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 103

¹³⁵ Aldous Leonard Huxley, Brány vnímání, s. 101

¹³⁶ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s. 58

viděl to, co viděl Adam za jitra stvoření – zázrak čiré existence... květiny zářící svým vlastním vnitřním světlem a zachvívající se přetlakem významu, kterým byly nability”¹³⁷ V Branách vnímání také formuluje onu slavnou hypotézu, založenou na teorii Henriho Bergsona, že mozek a nervový systém nejsou zdrojem kognitivních procesů, ale spíše redukčním ventilem, jakýmsi filtrovacím zařízením¹³⁸ a psychedelika vyřazují z činnosti filtry, které brání vnímat skutečnost v plnější šíři a které jsou v člověku zabudovány od jeho počátku a mají praktickou funkci - zabránit zahlcování mozku prakticky nepotřebnými informacemi a tím umožňují jeho normální činnost a funkci ve světě. Psychedelika tyto filtry vyřazují z provozu a brány vnímání jsou tedy téměř naplno otevřeny, ale zase na druhou stranu samozřejmě během psychedelického opojení člověk ztrácí schopnost orientace v praktickém světě, protože je zahlcen informacemi, které se ho až tak prakticky bezprostředně netýkají.

Svoji další, v pořadí již několikátou, psychedelickou zkušenost podnikl v roce 1955 s LSD za doprovodu Kapitána Al Hubbarda. A popisoval jí takto:

“Zavřenými dveřmi přišlo nikoli poznání – protože nebylo verbální ani abstraktní -, ale přímé, totální a hluboce vnitřní uvědomění si lásky jako primární a fundamentální kosmické skutečnosti, Já byl tou skutečností, nebo by bylo přesnější říct, že tato skutečnost zaujala místo, kde jsem se já nacházel.”¹³⁹

Huxley “předvídal náboženský revival, jenž očekával, že přijde jako důsledek biochemických objevů, které umožní obrovskému množství lidí dosáhnout radikální sebetranscendence a hlubokého porozumění přirozeným věcem.”¹⁴⁰ Huxley věděl, že setting mocně ovlivňuje zážitek z psychedelického sezení a vyčítal psychologům padesátých a šedesátých let, že své zkoumané subjekty zasazují do sterilního prostředí, kde jsou ve stresu a necítí se dobře a proto není divu, že považují psychedelika za psychomimetika (látky navozující dočasné napodobení duševní choroby)¹⁴¹.

Musíme si uvědomit, že Newtonská věda byla otřesena v roce 1927, kdy fyzik Werner Heisenberg formuloval princip neurčitosti, který říkal, že v subatomové fyzice

¹³⁷ tamtéž

¹³⁸ tamtéž

¹³⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 60

¹⁴⁰ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 59

¹⁴¹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 72

pozorovatel nevyhnutelně ovlivňuje pohyb částic, které pozoruje¹⁴². Tyto a další poznatky otrásly přesvědčením behavioristických psychologů, kteří věřili, že zkoumající nijak neovlivňuje výsledky zkoumání a jediným pramenem nepokřivených výsledků je zkoumaný subjekt. Pokud ale vidíme, že zkoumající ovlivňuje výsledky některých pokusů a zkoumání i v natolik exaktní vědě jako je fyzika, je přinejmenším velmi pravděpodobné, že předsudky a přání zkoumajících psychologů a psychiatrů budou nejspíš projektovány i do závěrů výzkumů vědy psychologické, která je mnohem více teoretická a humanitní. S tím potom souvisí to, co vyslovil Thomas Kuhn ve své knize *The structures of Scientific Revolutions*, tedy, že dokud není stávající vědecké paradigma nahrazeno novým, je považováno za platné stávající paradigma a vědci upozorňující na fakta se stávajícím paradigmatem nekorespondující, jsou často odsunuti na okraj vědecké společnosti¹⁴³.

Dalšími jeho knihami, které můžeme zařadit k těm, které ovlivňují uživatele psychedelik je román *Ostrov*, kde vystupuje psychedelická droga v pozitivní roli a tento román byl myšlen jako návod na ozdravení světa¹⁴⁴, *Konec civilizace*, *Moksha* a *Věčná filosofie*, která je mému tématu z jeho tvorby nejbližší a proto se jí budu zde zabývat podrobněji. Už v úvodu k ní se píše, že pokud zůstaneme jen v přirozených podmínkách sama sebe, omezujeme se jako astronom, který nepoužívá dalekohled. Sama kniha je potom jakousi kompilací a částečně i syntézou učení různých filosofů a mystiků o Nejvyšší skutečnosti. Setkáváme se zde s tvrzením tolik opakovaným i v jiných textech náboženského charakteru, že totiž "poznání božského prázákladu je možné jen pro ty, kdo jsou ochotni sami sobě zemřít a tím učinit místo Bohu"¹⁴⁵. "Jen ten, kdo se osvobodil od tužeb, může zřít tajemnou podstatu" (Lao-c)¹⁴⁶ Tato teze je opakovaná i v mnoha textech pojednávajících o psychedelických. Je nejčastěji zmiňovaná jako smrt ega, kdy jeho držení a volání zpět na vrcholu psychedelické zkušenosti vede jen k panice; nabytí ego zpět v této situaci je nemožné a fakt, že se psychonaut s touto skutečností nemůže smířit, je jen překážkou, ba co víc zdrojem strachu tak nebezpečného pro takové poutníky. Znovu se zde setkáváme s pochybností k formulovaným věroučným zásadám a výpovědím jak chápat

¹⁴² tamtéž

¹⁴³ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 75

¹⁴⁴ Aldous Leonard Huxley, *Brány vnímání*, s. 103

¹⁴⁵ Aldous Leonard Huxley, *Věčná filosofie*, s. 29

zjevenou skutečnost: "Vždy snadněji dosáhneme cíle, když nám nepřekážejí nesprávné a nedostatečné věroučné zásady o správné cestě k cíli a povaze toho, co hledáme"¹⁴⁷. Huxley si všímá, že i ve východní filosofii najdeme podobné výzvy k opuštění ega při hledání nejvyšších cílů. Tato potlačení sebe sama se objevují i v kolektivech. Jde samozřejmě o individuální akt, ale ten může být sdílen například během krize skupiny. Tehdy člověk často potlačuje svoje osobní touhy pro vyřešení krize skupiny a tím s ní hlouběji splývá. "Je to jakoby krize nebo příprava na ni vytrhla lidi z odlišných osobností a pozdvihla je na tutéž vyšší úroveň"¹⁴⁸. Psychedelika boří hranice kdekoliv nějaké jsou (bohužel vedou i ke stírání hranic mezi fantazií a realitou¹⁴⁹ avšak to především při dlouhodobém užívání) a tím jsou jejich účinky podobny mystickému zážitku, který Huxley chápe jako chvíli, kdy "poznávající, poznávaný a poznání jsou jedno"¹⁵⁰. Viděno tímto pohledem byl i Ježíš v tomto smyslu ne-já, který se místo já (v našem slova smyslu) "stal tělesným a duchovním mostem, po němž proudil do světa nadosobní, nadpřirozený život."¹⁵¹ S tímto tvrzením by také korespondovaly výzvy k nápodobě Krista, která má vést ke ztotožnění s Otcem a musí mu předcházet.

Huxley zmiňuje dvě cesty k mystickému zážitku, nebo řekněme cesty vzhůru, a to 1, vyloučit vnější svět a soustředit se jen na vnitřní svět, což ale může v extrémech vést k nereflektované ctižádosti a neschopnosti konfrontace a tedy i srovnání. A 2, poznání plnosti, což považuje za cestu náročnější. Tyto dvě cesty se ale nemusí vylučovat, dokonce si můžeme povšimnout jejich syntezi například v citaci svaté Terezie z Avily (Duch mluví k duši): Kdybys dlela jen v sebepoznání, zoufala by sis, kdybys dlela jen v poznání Boha stala by ses domýšlivou. Jedno musí jít pohromadě s druhým, tak dospěješ dokonalosti.¹⁵²

Huxley často řeší otázku konfrontace jeho poznatků s křesťanstvím a shledává je jako navzájem se doplňující. Například podmínkou k nastolení Božího království na zemi je vzdání se našeho lidského království, protože je přesvědčen, že čím více pochází z já

¹⁴⁶ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 32

¹⁴⁷ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 31

¹⁴⁸ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 46

¹⁴⁹ Lee M.A., Shlain B., Sny vědomí, s. 194

¹⁵⁰ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 49

¹⁵¹ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 51

¹⁵² Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 146

člověka v jeho konání, tím více pochází od Boha¹⁵³. Což je přesvědčení, které můžeme najít i u některých křesťanských skupin. Znovu u něj narážíme na obrovskou averzi k technickému pokroku, který je viděn jako cesta k ničení planety. Setkáváme se i s poměrně ostrou kritikou rozumového poznání jako do sebe zahleděného a milujícího více vlastní závěry a cesty vedoucí k nim, než skutečné poznání milující a toužící po poznání poznávaného (tedy myslí se Boha a jeho dílo)¹⁵⁴. Zde si můžeme všimnout jistého posunu v jeho náboženském názoru od počátečního agnosticizmu.

Huxley v tomto smyslu také varuje, že často poznávající vnáší do způsobů poznání a závěrů z nich plynoucí produkty vlastního ega. A to v podobě předsudků, nebo řekněme tužeb a přání. Člověk v zajetí ega nikdy nedosáhne objektivitu právě pro toto vkládání sebe do procesu poznání, stav poznávajícího je v jistých nejdůležitějších ohledech pod kontrolou poznávajícího ačkoliv ve chvíli, kdy se odstraní ego, tak už neexistuje poznávající a tak neinterpretuje a poznává skutečnost tak, jak sama je¹⁵⁵.

Znovu, jako u spousty dalších autorů se zde objevuje nekritický obdiv k hinduismu a buddhismu a odpor k monotheistickým náboženstvím, které Huxley vidí jako posedlé časem především v jejich ranných formách. Tento obdiv můžeme zaregistrovat například v tvrzení, že “hinduismus a buddhismus nikdy nepronásledovali víru a téměř nikdy nekázali svaté války.”¹⁵⁶ A znovu u něj vidíme odpor k formálnímu ritualismu¹⁵⁷. Huxley se shoduje s Carrigou Lagrange v názoru ,že všechny lidské duše mají schopnost přijímat vzdálené volání k mystickému životu¹⁵⁸.

8. Stanislav Grof

Tento jungiánský psycholog ale především psychiatr je naturalizovaný Američan českého původu.

“Narodil se v roce 1931 a vystudoval medicínu v Praze. Působil jako psychiatr v Kosmonosích, v KÚNZ pro středočeský kraj a nakonec jako spoluzakladatel Výzkumného ústavu psychiatrického, kde se věnoval zkoumání účinků LSD na lidskou psychiku a možností využití této drogy v psychoterapii. Po první studijní cestě do USA

¹⁵³ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 91

¹⁵⁴ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 102

¹⁵⁵ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 166

¹⁵⁶ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 171

¹⁵⁷ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 234

¹⁵⁸ Aldous Leonard Huxley, Věčná filosofie, s. 258

(1965) přijímá pozvání Výzkumného psychiatrického střediska Univerzity J. Hopkinse v Baltimore (Maryland, USA), kam odjíždí v lednu 1967, aby pokračoval ve svých výzkumech změněných stavů vědomí. V roce 1969 přijímá vedoucí místo ve Výzkumném ústavu psychiatrickém pro stát Maryland v Baltimore a místo profesora psychiatrie na Univerzitě J. Hopkinse. Následující čtyři roky je vedoucím oficiálního státního výzkumu psychedelik v USA. V roce 1972 se stává vědeckým pracovníkem Esalen Institutu v Big Sur v Kalifornii, kde má možnost shrnout své dosavadní poznatky a kde vzniká jeho první kniha *Realms of the Human Unconscious*.¹⁵⁹

Zde se svou ženou také vyvinul techniku holotropního dýchání. Za rozvinutí této metody získal ocenění – cenu VIZE 97 manželů Václava a Dagmar Havlových i anticenu – Bludný balvan českého klubu skeptiků Sisyfos.

“Snažil se překonat tehdy stále ještě v psychologii vládoucí freudismus a behaviorismus především proto, že podle něj a dalších, pak chybí ve zkoumání lidské duše důležitý prvek – duchovní rozměr lidské psychiky. Je spoluzakladatelem Společnosti pro transpersonální psychologii (1968) a Mezinárodní transpersonální společnosti. V současné době žije v Mill Valley poblíž San Franciska.”¹⁶⁰

Podle něj výzkum psychedelických látek vrhal nové světlo na zkoumání starověkých mysterií smrti a znovuzrození, rituály přechodu, šamanství, duchovní praktiky a mystické tradice. Zážitky blízké smrti, zážitky vyskytující se bez vyvolání i vyvolané nedrogovými prostředky řadí do stejného spektra jako zážitky vyvolané psychedeliky¹⁶¹. Dokonce nevidí zásadní rozdíl mezi zážitky vyvolané psychedeliky a nefarmakologickými prostředky¹⁶². Není bez zajímavosti, že pokud sledujeme jeho literární vývoj a postoj k transpersonálním zážitkům (jak je sám nazval), nemůžeme si nevšimnout, že v jeho prvotinách se o nich vyjadřuje striktně lékařským jazykem, zatímco později o nich začíná filosofovat. Co se týče samotného termínu psychedelický, Grof se přiklání k interpretaci, že *delein* znamená učinit zjevným, že celý výraz znamená odhalující duši, tedy pravděpodobně to, co Humphry Osmond s největší pravděpodobností myslel, když termín poprvé vyslovil.

Nedrogovou techniku k navození transpersonálních zážitků, kterou manželé Grofovi vyvinuli a pojmenovali holotropní dýchání založili, na teoriích získaných z výzkumu účinků psychedelik¹⁶³. Tuto metodu pak uváděli do praxe poté, co byl výzkum a užívání

¹⁵⁹ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, zadní strana

¹⁶⁰ *tamtéž*

¹⁶¹ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 6

¹⁶² Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 227

¹⁶³ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 7

psychedelik v psychiatrii a psychologii zakázán. Zmiňuje se také o “starých orientálních duchovních praktikách umožňující přístup do dvou dalších rovin duše”¹⁶⁴, ze kterých také čerpá. Transpersonálním zážitkům (jak pojmenoval vyšší zážitky navozené různými způsoby) připisuje neuvěřitelnou sílu, pokud totiž dospěly do perinatální a transpersonální roviny, vedlo to k duchovnímu probuzení a člověk se začal spontánně zajímat o mystiku a i pozitivisticky zaměření vědci si nedokázali zachovat svoje názory na realitu a svět¹⁶⁵. Znovu se zde setkáváme s odmítnutím tradiční formy náboženství, protože “ta se vzdálila tomu původnímu zdroji”¹⁶⁶, což je v Grofových očích přímý zážitek transpersonálních jevů. Tato formalizovaná a organizovaná forma se potom soustředí na moc a peníze a může dokonce i bránit spiritualitě¹⁶⁷. Grof zmiňuje v této souvislosti Jungův názor, že formalizované náboženství má člověka chránit před přímým prožitkem Boha. Jde vlastně o dvě cesty nazírání Boha. Jedna, tedy formalizovaná říká, nebo spíše naznačuje, že Bůh je v jistém smyslu mimo nás a kněží zajišťují spojení s Ním. Zatímco “spiritualita objevující se v koncentrovaném sebezkoumání vidí Boha jako vnitřní sílu.”¹⁶⁸ Tím ale Grof neříká, že formalizované náboženství znemožňuje transpersonální zážitky, sám poukazuje na fakt, že v některých případech jsou i v této formě přímo vyvolávány. Jen si vzpomeňme na podmanivou nádheru kostelů podpořenou hrou na varhany.

Grof nevidí rozpor mezi postmoderní vědou, která je nyní na vzestupu a náboženstvím, přímo se domnívá, že konvergence této nové vědy, která je do jisté míry protějškem vědy pozitivistické a mystických tradic věčné filosofie nabízí slibnou perspektivu nového světónázoru¹⁶⁹. Grof také, jako spousta dalších autorů zabývajících se psychedeliky, rád zmiňuje národy a kulty, které užívali anebo ještě užívají psychedelické rostliny. Popisuje tedy Native American Church, která se zrodila na severu Střední Ameriky a rozšířila se mezi indiány Severní Ameriky hlavně v 19. Století. Dnes má 250 000 členů, což je více než polovina v USA žijících indiánů. Jde o synkretické náboženství s peyotlovým kultem a křesťanskými prvky, jehož členem se může stát pouze

¹⁶⁴ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 13

¹⁶⁵ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 214

¹⁶⁶ tamtéž

¹⁶⁷ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 215

¹⁶⁸ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 214

¹⁶⁹ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 215

ten, kdo má alespoň nějaké indiánské předky. V Jižní Americe se tento kult používá spíše pro navázání kontaktu s duchy předků. Dalším takovým kultem jsou elezuínská mysteria. Podle Grofa bylo jejich základem psychedelické zasvěcení a výsledkem konec strachu ze smrti adepta, který jimi procházel¹⁷⁰. Svoje tvrzení pak podporuje odkazem na dílo *Cesta do Eleuzy* autorů Wassona, Hofmanna a Rucka, kde nachází podle svých slov přesvědčivé důkazy, že posvátný nápoj Kykeon používaný v Eleuzy obsahoval derviváty ergotinu, jež je chemicky blízký LSD. Jednalo se v Grofově interpretaci o rituály přechodu – smrt staré role a zrození nového ega pro roli novou a řekl bych vyšší, protože tato nová role v sobě zahrnuje vzpomínku na starou roli a překonává ji. I šamani někdy používají tyto rostliny pro cestu do podsvětí a Grof jde ještě dál, proklamuje, že dalším výsledkem dobře integrovaných šamanských zážitků je vývoj mimosmyslového vnímání a schopnost rozpoznávat a léčit nemoci, tedy něco ryze praktického i z pohledu pozitivistických vědců. Všimá si, že epifýza (pineální žláza v těle) produkuje podobné látky jako ayahuaska (dřevitá liána obsahující psychedelické látky) a je v některých mystických tradicích viděna jako něco souvisejícího s otevřením třetího oka¹⁷¹.

Grof transpersonální zážitky charakterizuje jako zážitky smrti ega, znovuzrození a pocit jednoty s vesmírem. Okrajově se potom zabývá DMT, které se podle něj “dá podle velikosti dávky použít k navození hlubokých transformativních zážitků zcela abstraktních, bez jakéhokoliv obsahu a přesto všeobsažných, které jsou přirovnávány k prvotnímu jasnému světlu (Dharmakája) popisovaném v Tibetské knize mrtvých Bardo Thödol”¹⁷² Další spíše okrajovou záležitostí je u něj pak hydrochlorid ketaminu, který nejen v jeho interpretaci přináší “mimořádné filosofické a duchovní poznání a umožňuje fascinující pohled do podstaty kosmických procesů, které se podílejí na vytváření reality samé. Nejcennější je pak trvalá změna světového názoru a zcela nové chápání smrti a procesu umírání.”¹⁷³

Z těchto poznatků majících zdroj v transpersonálních zážitcích ať už navozených drogovou nebo nedrogovou cestou se rodí Grofem založená transpersonální psychologie.

¹⁷⁰ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 226

¹⁷¹ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 223

¹⁷² Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 235

¹⁷³ Stanislav Grof, *Dobrodružství sebeobjevování*, s. 236

Ta proklamuje, že existuje rozdíl mezi duševní chorobou a krizí duchovního vývoje ačkoliv jejich příznaky jsou z psychiatrického hlediska totožné. “Duševní choroby mají biologickou příčinu, ale krize duchovního vývoje ji nemají.”¹⁷⁴ Ačkoliv i mimo příznaky vidí v těchto dvou lidských projevech do jisté míry shodnost v tom, co vyslovil Joseph Campbell totiž, že “mystik obdařený přirozeným talentem.... A následující... mistrovo učení vstoupí do vody a on zjistí, že může plavat, schizofrenik, člověk nepřipravený, bez vedení, nenadaný však do vody spadne nebo se do ní záměrně vrhne a topí se.”¹⁷⁵ Tato transpersonální psychologie spojuje vědu s duchovními tradicemi¹⁷⁶. Manželé Grofovi jsou přesvědčení stejně jako Laing, že zdraví naší kultury je v nejlepším případě pseudozdravým¹⁷⁷. Problém duchovní krize zařazují do kontextu krize, jíž čelí moderní lidstvo a poukazují na trend transformace vědomí lidstva, o které věří, že znamená duchovní rozvoj¹⁷⁸. Krizi duchovního vývoje tedy vnímají jako něco, co může člověku pomoci růst v jeho duchovní rovině. Rebillot dokonce vypracoval moderní rituál, v němž lze řízenou imaginací, psychodramatem, hudbou a skupinovými hrami navodit symbolickou léčivou krizi¹⁷⁹. Grofovi předkládají empirické důkazy, že vize spatřené ve chvíli transpersonální zkušenosti mají paralelu v našem materiálním světě.

“Často jsou zažívány zážitky týkající se předků zkoumaných subjektů, události z historie naší rasy, epizody ze životů v jiných kulturách a sledy obrazů (mající svou kvalitou charakter vzpomínek z jiných životů) často přinášejí zcela specifické a přesné podrobnosti o oděvu, zbraních, rituálech, architektuře a sociálních strukturách historických epoch, s nimiž nikdy nepřišli do styku.”¹⁸⁰

“V mimořádných stavech vědomí se mnozí setkali s božstvy a mytologickými systémy, o kterých měli nulové znalosti. Přesné podrobnosti pak byli ověřeny studiem příslušné mytologie.”¹⁸¹

Šamanismus vnímají jako nejstarší náboženství a léčitelské umění lidstva¹⁸². Poukazují na jistou podobnost v prožití jimi navozených stavů a šamanskou nemocí, která

¹⁷⁴ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 8

¹⁷⁵ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 17

¹⁷⁶ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 10

¹⁷⁷ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 12

¹⁷⁸ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 14

¹⁷⁹ tamtéž

¹⁸⁰ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 26

¹⁸¹ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 27

¹⁸² Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 28

je viděna jako “sestup do pekel provázený útoky démonů, často vrcholící zážitkem smrti a rozčtvrcením těla, po němž následuje znovuzrození a vzestup do nebeských sfér¹⁸³. Vrchol transpersonálních zážitků kladou do zážitků sjednocující vědomí.

“Při těchto stavech prožívá jedinec pocit rozplynutí hranic vlastní osobnosti a následné sjednocení s druhými lidmi, přírodou nebo celým vesmírem. Tento proces má vysloveně posvátný charakter a člověk ho vnímá jako splynutí s tvořivou kosmickou energií, či s Bohem. Běžné kategorie času a prostoru jako by byly zcela překročeny a jedinec prožívá pocit nekonečnosti a věčnosti. Emoce spojené s tímto stavem přecházejí od hlubokého smíru a klidu až k bujně radosti a extatickému vytržení.”¹⁸⁴

Musím přiznat, že pokládat psychedelika za psychomimetika (například Hoch¹⁸⁵) nemusí být úplně zcestné. Někteří lidé například vnímají svůj duchovní svět pod vlivem těchto látek jako

“bitevní pole, kde svádí boj dobro a zlo, sami sebe pak vidí jako centrum fantastických událostí, jež mají kosmický význam. To potom vrcholí posvátným sňatkem archetypálních bytostí nebo s zidealizovanou osobou ze života dotyčného. Dále se někdy jedinec ztotožňuje se spasitelem lidstva, pánem vesmíru atd.”¹⁸⁶

Grof se také pouští do popisu zážitků blízkých smrti, jako vize

“tunelu ke světlu nadpřirozeného jasu a nádhery, k božské bytosti vyzářující nekonečnou, všeobjímající lásku, odpuštění a bezpodmínečné akceptování. Při osobním rozhovoru, vnímaném jako setkání s Bohem, byli dotyční poučeni o smyslu existence a jejich univerzálních zákonech.”¹⁸⁷

A tyto zážitky lze také navodit psychedeliky či jinými nedrogovými cestami. Grof dokonce popisuje případy, které mohou připomínat exorcismus či vymítání duchů: “Během zážitkového sezení se může obličej člověka náhle stáhnout v křeči a nabýt podoby ďábelské masky, oči získat divoký výraz, ruce a tělo se svíjejí v podivných pozicích a hlas se zcela změní, takže zní jakoby z jiného světa.”¹⁸⁸

Co se týče náboženského názoru Grofových, citují z bible: “Jste bohové, všichni z vás jsou děti nejvyššího”¹⁸⁹ a také zmiňují sanskrtskou větu Tat vam asi (to jsi ty)¹⁹⁰. Avšak při takovém postoji si musí člověk dávat pozor na rozlišení relativní a absolutní

¹⁸³ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 29

¹⁸⁴ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 30

¹⁸⁵ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 37

¹⁸⁶ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 31

¹⁸⁷ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 35

¹⁸⁸ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 38

¹⁸⁹ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 48

¹⁹⁰ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 49

pravdy, což Grofovi zdůrazňují¹⁹¹. Tyto transpersonální zážitky mají často transformativní charakter především pokud se jedná o prožitek světla. Transformace člověka po zážitku se musí provést za pochodu běžného života, později onen subjekt lépe plní své povinnosti i v běžném životě, protože je chápe jako součást širšího vznešeného celku. Ale dočasně, než si na to zvykne, může se jevit jako neschopný¹⁹².

Grofovi kritizují naši moderní západní společnost, protože je podle jejich názoru založena na popření vyššího já v člověku¹⁹³, což ve východním učení a společnostech nebylo a není anebo alespoň ne v takové míře. Grofovi vidí zásadní rozdíl mezi výsledkem procesu vstupu do transu v tom, že pokud se do transu vstupuje dobrovolně, většinou to znamená duchovní růst v nějakém smyslu, zatímco pokud se do transu vstupuje nedobrovolně, může to mít za následek šílenství nebo psychózu¹⁹⁴. Případná bolest plynoucí ze zážitku má kořeny v boji proti tomu procesu, který se může zdát, že má psychotický charakter. Pokud se mu člověk poddá, je náhle vše v pořádku¹⁹⁵. Paralelu tohoto můžeme vidět v jistém druhu náboženské zkušenosti jak ji popisuje William James. Grofovi považují podobné zážitky setkání s mimozemskou inteligencí a mystickými zkušenostmi a to v mnoha společných rysech a tyto “mohou vést k podobnému vnitřnímu zmatku i psychospirituální krizi”¹⁹⁶. Příklon Grofových k Jungovskému vidění světa je jasně patrný v hypotéze, že “všechny stavy meditace vycházejí z kolektivního nevědomí, v němž jsou obsaženy veškeré vize a představy celého lidstva”¹⁹⁷. A jsou přesvědčení, že “branou otvírající všechny oblasti vědomí existující mimo naši normální každodenní aktivitu je přítomný okamžik”¹⁹⁸. Reinkarnaci považují za dokazatelný fakt a to skrze to, že “během duchovního otevření se mohou dokonce dostavit vize minulých životů a budoucích událostí”¹⁹⁹. Tyto spíše duchovní a náboženské úvahy než vědecké hypotézy jsou ještě zakončeny krátkým popisem tolik se shodujícím s popisy mystiků. Tedy že “Proces

¹⁹¹ tamtéž

¹⁹² Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 54

¹⁹³ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 64

¹⁹⁴ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 116

¹⁹⁵ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 116

¹⁹⁶ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 132

¹⁹⁷ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 164

¹⁹⁸ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 151

¹⁹⁹ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 165

duchovního otevření znamená otevřít všechna zákoutí těla i mysli a nalézt svobodu”²⁰⁰. Skutečným cílem duchovního otevření v úzu manželů Grofových je tedy nalézt svobodu skrze otevření všech zákoutí těla i mysli, což je podobné s tím, o čem mluví Huxley ve Věčné filosofii prostřednictvím citací různých mystiků a duchovních učitelů, tedy poznání sebe sama jako první krok na cestě k nejvyšší skutečnosti.

Grof se také zabývá zážitky blízké smrti (ZBS) a varuje, že

“naléhavá potřeba porozumět smyslu a poselství těchto zážitků může vést k přecenění jeho obsahu i důsledků. Pokud se dotyčný se stavem ZBS příliš identifikuje, nemusí už pak být schopen zabývat se jakoukoliv jinou stránkou s ZBS bezprostředně nesouvisející. Při každém setkání s lidmi po ZBS je velmi prospěšné daný prožitek co nejvíce normalizovat (nikoliv trivializovat). Pokud by se klient identifikoval výhradně s lidmi po ZBS, vedlo by to k domněnce, že fyzická oblast není smysluplná ani důležitá a k přehlížení základních problémů života ve fyzickém světě.”²⁰¹

To, s čím musím s Grofovými bezvýhradně souhlasit, je, že ”ti, kdo se pokoušejí přenést magično zpět do našeho všedního světa, se vystavují riziku, že je ostatní budou považovat za blázny, či s nimi budou jednat jako se světci. V žádném případě však nebudou schopni účastného a soucitného vztahu k druhým lidským bytostem.”²⁰² To je právě úskalí směšování těchto dvou světů, světa za tím naším, skrytého ale přesto prolnutého s naším a směšování tohoto ryze materiálního fyzického světa. Pokud bude žít člověk pouze materiálně, bude mu něco v životě chybět (nebo alespoň valně většině lidí) a pokud pouze duchovně, oddálí se od našeho světa a bude ho považovat za nižší a nezasluhující si pozornost, tedy ani nevzbuzující soucit protože bude považován za nedůležitý. Ani jeden z těchto extrémů není v pořádku a oba vedou k úpadku lidství.

9. Richard Alpert (Baba Ram Dass)

Alpert je dalším myslitelem a do určité míry duchovním vůdcem, učitelem generace šedesátých let, kdy se s psychedeliky nejvíce experimentovalo a také se v souvislosti s nimi mluvilo nejvíce o religiozních rozměrech. Stal se pro mnoho mladých v těchto dobách příkladem hodným následování. Narodil se 6. dubna 1931 v Massachusetts a pochází sice z prominentní židovské rodiny (jeho otec byl jedním z nejvlivnějších právníků v Bostonu), ale jeho zájem o spiritualitu šel poněkud jinou cestou. Střední školu ve Williston

²⁰⁰ tamtéž

²⁰¹ Stanislav Grof, Christiane Grofová, Krize duchovního vývoje, s. 213

²⁰² Stanislav Grof, Christiane Grofová, Krize duchovního vývoje, s. 226

Northampton absolvoval v roce 1948, získal titul bakaláře umění poté magisterský titul na Wesleyan University a doktorát v psychologii na Stanford University. Později přijal stálé místo na Harvardu, kde pracoval na oddělení pro společenské vztahy, oddělení psychologie, oddělení pro postgraduální vzdělávání a ve zdravotních službách jako terapeut. Získal také smlouvy na výzkum s Yale a Stanfordskem. V roce 1963 byl formálně odvolán z univerzity v souvislosti s již zmíněným výzkumem psychedelik, kterého se účastnil společně s Learym, se kterým se pak přesunul do Millbrook²⁰³.

V roce 1967 se vydává do Indie, kde na severu na úpatí Himaláje nachází svého duchovního učitele Neema Karoli Babu, od kterého také přijímá přízvisko Ram Dass, což bychom mohli přeložit jako “služebník Boha”. Mimo svůj zájem o psychedelika se věnoval také spoustě duchovních praktik například zenové meditaci, sůfistickým praktikám, buddhistickým školám théraváda a mahájána, další spoustě systémů jógy (bhakti jóga, karma jóga, radža jóga, kundalíní jóga). Významně přispěl integraci východní filozofie a západního myšlení ovšem ze západního pohledu. Ačkoliv se mu nedá upřít, že se snažil pochopit východní učení zevnitř jak jen to je pro západem odchovaného člověka možné. Mezi jeho nejhlavnější díla patří: Ted' buď zde, Tanec života, Obilí pro mlýn, Cesta probuzení, Zázraky lásky, společně s Paulem Gormanem napsal Jak mohu pomoci?, což je příručka pro lidi blízké těm, kteří procházejí spirituální krizí. Je vedoucím společnosti Mezinárodní federace pro vnitřní svobodu, roku 1973 založil Hamunanovu nadaci, která má sloužit k prohlubování duchovního vědomí na západě. Inicioval projekty Vězení/Ashrám, který má inspirovat vězně k jejich duchovnímu růstu a projekt Žití/Umírání, stál u zrodu projektu Centrum umírání (Dying Centre) a je činný v nadaci Seva²⁰⁴.

Alpert označuje organizovaná náboženství do počátku šedesátých let jako jediné nádoby uchováající spiritualitu a etické normy, ty však k tomuto motivovali člověka “pouze strachem a internalizovaným superegem, kdy jediným prostředníkem mezi člověkem a Bohem mohl být jen kněz”²⁰⁵. Alpert si všímá, že existovali západní společnosti, kde měla přímá spiritualita také své místo například u kvakerů nebo v chasidismu avšak v šedesátých

²⁰³ http://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Alpert (5.8.2010)

²⁰⁴ Stanislav Grof, Christiane Grofová, Krize duchovního vývoje, s. 181

letech se tento druh spirituality dostal do hlavního proudu²⁰⁶. S ironií popsal situaci, kdy měl s Learym vypracovaný graf, na kterém bylo vyobrazeno jak rychle by každý člověk dosáhl osvícení²⁰⁷, to zahrnovalo i činy, které se dají vnímat jako teroristické: například infikování pitné vody LSD. To odráží onen názor sdílený tolika lidmi v šedesátých letech, totiž že globální osvícení celého lidstva je nevyhnutelné a lze ho očekávat v krátkodobém časovém horizontu. Dokonce Alpert, Metzner a Leary cítili, že “psychedelika působí tam, kde buddhismus i hinduismus selhávaly²⁰⁸. S Learym postupoval v náboženském využití psychedelik. Domníval se, že “Lidé budou prostřednictvím halucinogenů usilovat o vyšší vědomí, extázi a osvícení. Snažil se o návrat člověka k pocitu blízkosti sobě samému a druhým, k pocitu společné reality, který civilizovaný člověk ztratil”²⁰⁹ Ačkoliv cílem skupiny Harvardských vědců zabývajících se psychedeliky bylo uvnitř každého člověka odhalit a kultivovat božství²¹⁰, chování tehdejších nadšenců pro psychedelika, přírodní národy, východní moudrost a tradice připomínalo spíše chování slona v porcelánu. Volná láska, neúcta k formalismu a přebujelá individualita se neseťkávali s pochopením ze strany přicestovalých východních mistrů nebo indiánských starších. I pojmy jako nepřipoutanost a oddanost se chápaly v jiném smyslu, než jak byly zamýšleny duchovními učiteli východu a Alpert si tento rozpor později uvědomoval. To, co je na Alpertovi stěžejní na poli bádání o psychedelikách, je jeho snaha začlenit zážitky navozené psychedeliky do jeho náboženského světonázoru. Byl schopen vidět a zdůraznit ty stránky psychedelických prožitků a prohlášení buddhismu a hinduismu, které se shodovali a doplňovali. Měl za to, že “pozemská dimenze života je pouhou iluzí a že je zdrojem všech problémů.”²¹¹ A tím pádem se potom stal následovníkem a propagátorem těch náboženských směrů, které se zřikaly světa. Jako největší chybu tohoto chápání východního učení vidí jistý duchovní materialismus, tedy jakousi pýchu na úspěchy na duchovní cestě, které američtí lidé zažívali, ale které jsou jen průvodními jevy a spíše překážkami na cestě za konečným

²⁰⁵ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 182

²⁰⁶ *tamtéž*

²⁰⁷ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 183

²⁰⁸ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 184

²⁰⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 98

²¹⁰ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 100

²¹¹ Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krize duchovního vývoje*, s. 188

cílem, kterým je v obou těchto proklamovaných náboženstvích vymanění se z koloběhu znovuzrozování. Alpert vypráví o důsledcích používání duchovních praktik bez dohledu etablovaných a povolanych guruů a učitelů. Tyto důsledky byly často neblahé ať už se jednalo o paniku vyvolanou průvodními jevy těchto duchovních cvičení jako je například přebytek fyzické energie anebo zážitky, které mohou nepřipravenému praktikujícímu připadat jako produkt šílenství nebo dokonce důsledky, které vyzdvihávali ego jednotlivých lidí, kteří považovali tyto duchovní úspěchy za dosažené jenom jejich zásluhu a neviděli, že celá technika a metoda je tím, co tyto pocity a zážitky vyvolává a nejsou to jenom oni, kteří kýžené úrovně dosáhli. Nejednou tito praktikující zvědavci a netrpělivci skončili pro svou rychlost a bezhlavost na čas v psychiatrické léčebně, protože začali propadat mesiášským představám o sobě samých. Alpert varuje, že “pokud energie uvolněná duchovní praxí příliš zintenzivní, ztratí mnozí své zakotvení na této zemi”²¹². Alpert také poukazuje, že to, co je v Indii a dalších východních zemích považováno za mystické vytržení nebo alespoň duchovně prospěšný trans, je na západě považováno za materiál pro psychiatra²¹³.

Alpert je spoluautorem slavné a řekl bych velmi zdařilé příručky s názvem *Psychedelická zkušenost, příručka na podkladě Tibetské knihy mrtvých*, která vyšla i u nás jako součást knihy *Psychedeleie - trilogie o halucinogenech*. V této příručce označují autoři psychedelický zážitek jako cestu do nových oblastí vědomí a psychedelikum jako pouhý chemický klíč otvírající vědomí a navozující transcendentní zážitek. Celé sezení s psychedelickým zážitkem má potom vést k takové úrovni porozumění, kterou nazývají vysvobození či osvícení²¹⁴. Tento pojem se pak směšuje s křesťanským vykoupením, jež je chápáno jako odstup od “pout světa a hříchu k transcenci a k vítězství nade vším daným”²¹⁵. Sám Alpert si uvědomuje, že šíření takových znalostí knižní formou bez odborného dohledu, který by mnohem více zaručoval správné pochopení je v rozporu s “učením lámaistických guruů”²¹⁶. Setkávám se zde s vírou, že “Bez účasti ega mozek nemůže pracovat špatně”²¹⁷, která je tak doma v hnutí New Age, jehož formování byl

²¹² Stanislav Grof, Christiane Grofová, *Krise duchovního vývoje*, s. 189

²¹³ tamtéž

²¹⁴ Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedeleie*, s. 11

²¹⁵ Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedeleie*, s. 17

²¹⁶ Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedeleie*, s. 12

²¹⁷ Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedeleie*, s. 13

Alpert také přítomen.

Alpert a jeho spolupracovníci varují, že skrze psychedelický zážitek může člověk objevit neomezené obzory vědomí, které ho mohou překvapit²¹⁸. Opět se zde setkáváme s kritikou pozitivistické vědy a behavioristické psychologie zejména pro její reduktivismus. Jungiánství je u Alperta, Learyho a Metznera zcela explicitní. Proklamují totiž, že

“existuje možnost dostat se za hranice vědomí já, naladit se na neurologické procesy, které pracují rychlostí světla, a mít přístup k nezměrnému bohatství druhového vědomí obsaženého v každé buňce těla. Moderní psychedelika jsou také klíčem k zapomenutým oblastem vědomí.”²¹⁹

Alpert zastává názor, že kýžený zážitek náboženského rázu nemusí přijít zcela automaticky a společně s psychedeliky je třeba vedení buď pomocí vydaného manuálu anebo pomocí průvodce. Tibetský buddhismus je pro Alperta učení, které lze aplikovat na psychedelický zážitek, jehož cílem je “nechat rozpadnout všechna pouta iluzí a probudit se do reality”, což se dá docílit tím, že adept “uvidí a pochopí myšlenku prázdné mysli – což znamená vědomě zemřít – a ve vrcholném okamžiku rozpuštění ega rozpoznat extázi, která ho obklopila”²²⁰. Ono vysvobození potom znamená “že nervová soustava je prostá mentálně-pojmové aktivity. Realizace Prázdnoty, Nevznikajícího, Nezrozeného, Nestvořeného, Nezformovaného je podmíněna Buddhovstvím.”²²¹ Alpert také pracuje s pojmem Čiré světlo počátku nebo také prázdnoty, který si vypůjčil od Buddhismu. Alpert a jeho spolupracovníci rozdělují psychedelický zážitek podle vzoru Tibetské knihy mrtvých na tři fáze: 1, Čhikhä bardo, kde se dá dosáhnout onoho osvícení a setkání s Čirým světlem, 2, Čhöni bardo, kde se objevují karmická zjevení,

“Mysl nahlíží sem a tam do evolučního toku, přinášejícího kosmologická zjevení. Do vědomí se dostávají tučty mýtických a darwinistických vhladů. Člověku je dovoleno nahlédnout zpět proti proudu času a vnímat, jak na sebe energie života neustále bere různé formy, pomíjející, revoluční, neustále proměnné. Mikroskopické formy splývají s mýty o stvoření. Zrcadlo vědomí je nastaveno na tok života.”²²²,

“Všechny vnímavé bytosti jsou momentální projevy téhož vzoru.”²²³ To, co Alpert

²¹⁸ Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedelie*, s. 12

²¹⁹ Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedelie*, s. 21

²²⁰ Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedelie*, s. 22

²²¹ Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedelie*, s. 23

²²² Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedelie*, s. 34

²²³ Timothy Leary, Ralph Metzner, Richard Alpert, *Psychedelie*, s. 40

popisuje, že lze v druhém bardu zažívat je v zásadě pocit sjednocení. 3, Sipä bardo, které se týká návratu člověka do reality běžných her a znovu do jeho ega.

10. B. Shlain a M.A.Lee

Tito autoři popsali nejkompexněji vývoj vnímání LSD společností a různými institucemi v USA v padesátých, šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech. Rozhodně ale vidí LSD jako vynález pro společnost přínosný. Vyjadřují se ke sloům Dr. Metznera, že

“objev LSD nebyl ničím menším, než klíčovým bodem v lidské evoluci. To, že Dr. Hofmann objevil účinky LSD krátce poté, co bylo dosaženo první nukleární řetězové reakce v Manhattenském projektu, nebyla prý žádná náhoda. Jakoby naznačoval, že LSD je jakýmsi druhem božského antidota proti nukleární kletbě a že lidstvo musí věnovat pozornost psychedelickému zjevení, pokud má zvrátit své sebedestruktivní směřování a odvrátit globální katastrofu.”²²⁴

Když bylo LSD objeveno a začalo si zabírat své místo v povědomí veřejnosti, mnoho spisovatelů a myslitelů se k němu vyjadřovalo: “Spisovatel Richard Ashley se zabýval tématem LSD jako chemického spasitele, podle něj je LSD nejúčinnějším prostředkem odstranění duševní svěrací kazajky, která společnost nasazuje svým členům”, Stanley Kripper –

“LSD se objevilo dříve, než na to byla naše společnost připravena. Psychedelické látky jsou a byly velmi rozumě používány v primitivních kulturách pro spirituální a léčebné účely. Naší kultuře tento rámec chybí. Postrádáme blízkost Boha, blízkost přírody, šamanský pohled. To všechno jsme ztratili.”²²⁵

Allen Ginsberg během a po prožití psychedelického zážitku měl sen, že odnaučí lidi se navzájem nenávidět, že spojí Chruščova, Kennedyho a Mao Ce-tunga aby je zbavil pomocí psychedelik jejich válečného úsilí²²⁶. “Humphry Osmond poukázal na chemickou podobnost adrenalinu a meskalinu, tvrdil, že schizofrenie je autointoxikace tělem vyrobeným halucinogenem”²²⁷ LSD se používalo i při výsleších CIA, protože někdy vyvolávalo pocit všemocnosti a všejsoucnosti²²⁸. Shlain a Lee měli za to, že

“pokud mezi mládeží šedesátých let dominovalo nějaké téma, pak to byla snaha nalézt nový způsob vidění, nový vztah ke světu. LSD bylo prostředkem pro rozrušování vědomí a vyvolávání vizí, určitým druhem kvapné magie, která mladým hledačům

²²⁴ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 14

²²⁵ tamtéž

²²⁶ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 83

²²⁷ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 57

²²⁸ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 32

umožňovala znovu dosahovat souznění se životem, které jim společnost upírala”²²⁹.

Psychedelika a LSD především jsou jakýmsi zesilovačem – vjemů i emocí, mysl pokud není uklidněná začne vymýšlet vše možné a různé teorie čehokoliv, kterým velmi často uvěří a dokáže si k tomu najít ty nejneuvěřitelnější opodstatnění. “LSD posiluje a umocňuje to, co je v hlavě.”²³⁰ A to v důsledku znamená “změny nálad od naprosté paniky, po naprostou blaženost”²³¹. O LSD mělo během jeho boomu v padesátých ale hlavně v šedesátých letech zájem i organizace vlády Spojených Států. Tento zájem byl reprezentován postavou Alfreda M. Hubbarda, který vnímal “potenciál LSD jako vizionářské a transcendentní drogy.”²³² Tento Zaměstnanec vlády Spojených Států zažil svoji první intoxikaci LSD v roce 1951 a popisuje ji jako vizi, kdy “byl svědkem svého početí, jako nejhlubší mystický zážitek jaký kdy měl, viděl se jako malého červíčka s jiskřičkou inteligence ve velké bažině, sex matky a otce a všechno bylo jasné.”²³³ Nadšení pro LSD bylo obrovské, objevila se dokonce idea, se kterou přišli Osmond a Hubbard, že “by se LSD dalo použít k transformaci hodnotových systémů světových vůdců, což by mělo za následek světový mír”²³⁴ Ani katolická církev se ze začátku nestavěla k LSD nijak negativně, dokonce Hubbard dostal povolení z Říma podávat LSD v rámci katolické obce a reverend J.E. Brown – katolický kněz, doporučoval LSD svým věřícím²³⁵.

Můžeme se zabývat otázkou jak může jedna droga být oslavována jako cesta k transcendentálním a vizionářským zážitkům a zároveň zavrhována jako vyvolávající psychotické stavy?²³⁶ Odpověď je nasnadě. Jde o to, že LSD je zesilovač, pokud subjekt dá ve své mysli přednost negativní cestě a emocím, LSD mu pomůže touto cestou jít a negativní emoce prohloubit, Toto nebezpečí se dá eliminovat nebo alespoň zmírnit setem a settingem, tedy například tím, že bude sezení přítomna osoba zastávající roli průvodce. A na druhou stranu, pokud se bude mysl subjektu ubírat cestou klidu, pokoje a otevřenosti

²²⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 126

²³⁰ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 205

²³¹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 33

²³² Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 39

²³³ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 57

²³⁴ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 61

²³⁵ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 62

²³⁶ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 64

s vítáním všeho nového a beze strachu, dostaví se blažené vize. Osobně za největší přínos považuji zastavení proudu vědomí a nahlížení skutečnosti bez předsudků, tedy nejlépe bez ega, čehož se dá dosáhnout depersonalizací, kterou spousta psychologů a psychiatrů vnímá jako negativní jev. S tím potom souvisí další rovina psychedelických zážitků popisována například básníkem Octaviem Pazem, který toto popsal ve své knize *Alternating Current*:

“Já mizí, ale žádné jiné já se neobjevuje, aby zaplnilo jeho uvolněné místo. Není tu žádný Bůh, ale spíše božství. Není tu víra, ale spíše prapůvodní pocit zahrnující veškerou víru, veškerou naději. Je to klid v Kráteru sopky, smíření člověka – toho, co ještě zbývá z člověka s totální přítomností.”²³⁷

Koncept boření hranic můžeme nalézt i v popisu psychedelického zážitku u Ginsberga, kdy v jeho očích přestává existovat rozdíl mezi vnitřním a vnějším²³⁸. To, čím jsou psychedelika také přínosná je, že mohou člověka přenést do neprozkoumaných psychických oblastí, do kterých je pak schopen najít cestu i bez chemického klíče²³⁹.

Velikým tématem je otázka špatných tzv. horor tripů, tedy zážitků negativního rázu až něčeho, v čem můžeme vidět podobnost s noční můrou.

“Těžké zážitky byly během doby užívání LSD relativně běžné, ale často byly považovány za užitečné, zvláště když se člověk propracoval jejich významem s pomocí terapeuta či přítele. Media líčila špatný trip spíše jako bezvýchodnou situaci, než jako existenciální výzvu a z toho vyplývá, že při každém záchvěvu úzkosti si subjekt myslel, že prožívá záchvat šílenství.”²⁴⁰

Je pravdou, že LSD navozuje zvláště u jeho začátečnických uživatelů pocity úzkosti, které se ale dají poměrně jednoduše překlenout. Někteří teoretikové psychedelik tvrdili, že skrze tyto horor tripy se dá propracovat na vyšší úroveň lidského vědomí, dokonce byla viděna podobnost s tímto a

“starověkým chápáním lidské psýchy a principů řídicích proces uzdravování. Riskantní procházení chaotickou říší špatného tripu se začlenilo do drogových rituálů primitivních společností jako součást posvátného věštění. Hlavní postavou halucinogenního dramatu byl šaman, čarodějný doktor nebo kouzelník, jenž čerpal svou sílu z konfrontace se strachem ze smrti ega – ze zkoušky ohněm, která byla chápána jako nezbytná předehra k extatickému znovuzrození, vzkříšení nové osobnosti”²⁴¹.

Halucinogenů se v primitivních společnostech užívalo v ceremoniálním kontextu²⁴²

²³⁷ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 66

²³⁸ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 68

²³⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 71

²⁴⁰ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 145

²⁴¹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 72

²⁴² Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 73

a ve větším počtu osob²⁴³ Shlain a Lee se shodují s Grofem v názoru na posvátný nápoj Kykeon používaný v Eleusínských mystériích. Podle nich se těchto obřadů účastnili i Platón, Aristoteles a Sofokles²⁴⁴. Dobu před křesťanstvím v Evropě vnímají jako dobu šamanství a pohanství, jejichž kořeny jsou spíše v extázi než ve víře či v doktríně a tyto náboženské směry využívali hojně halucinogenů ve svých obřadech, které pak křesťanství nejen prostřednictvím svaté inkvizice pronásledovalo a potíralo jako obřady proti Bohu²⁴⁵. Upozorňují, že “V mnoha kulturách, které byly méně vyspělé technicky, ale o to byly vyspělejší ekologicky, byl stav transu navozený drogou chápán a veleben jako rozšíření skutečnosti a nikoli jako úchylka od ní.”²⁴⁶ Je pro mě otázkou jakou ekologickou vyspělost mají tito historici na mysli, protože rapidní znečišťování přírody začíná až s neolitickou revolucí, kdy se počet lidí dramaticky zvyšuje vlivem dostatku potravy, ale především s industriální revolucí, od kdy se látky znečišťující životní prostředí produkují ve velkém. Vzhledem k tomu, že jen málo z etnik užívající halucinogeny ve svých rituálech prošlo neolitickou revolucí a snad žádné z nich industriální revolucí, není se co divit, že žijí ekologicky.

Zajímavá je i Wassonova interpretace psychedelického zážitku: “Houby působí rozštěpení ducha, rozpolcení osobnosti, jakýsi druh schizofrenie, kdy racionální část pokračuje v uvažování a v pozorování vjemů, které zažívá druhá. Mysl je jakoby připoutána pružnou šňůrou k bloudícím smyslům.”²⁴⁷ Časté především v prvotních fázích, kdy se LSD začalo dostávat mezi populaci byly názory, že jde o prostředek jak pozvednout společnost na vyšší úroveň například Sinclair řekl: “Člověk si vzal LSD a náhle byl naplněn mesiášským pocitem lásky a bratrství. Bylo to ohromně inspirativní. Domnívali jsme se, že se změní všechno”²⁴⁸. Nejradikálnější z prohlášení zastánců psychedelik bylo prohlášení Jerryho Rubinse: “Kdyby LSD užíval každý, byl by tu ráj na zemi”²⁴⁹. A snad nejnaivnější byl v tomto ohledu Beck:

²⁴³ Přednášky PhDr. Jetmarové na Univerzitě Pardubice 2010

²⁴⁴ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 74

²⁴⁵ *tamtéž*

²⁴⁶ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 76

²⁴⁷ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 79

²⁴⁸ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 195

²⁴⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 183

“LSD sebou neslo určitou mesiášskou vizi, určité chápání významu svobody, významu až doposud nedosažitelné erotické fantazie, politické fantazie, sociální fantazie, které je však třeba se zmocnit. Neslo pocit jednoty, pocit božství, nádherného návratu k morálce edenu... Proto jsme si mysleli, že kdyby to někdo dal do vodovodního systému, všichni by se probudili a mohli by uskutečnit změny společenských struktur, o kterých jsme snili. Lidé by dál nemohli tolerovat věci tak, jak jsou. Uvědomili by si, že tady není něco v pořádku, že něco není v pořádku uvnitř jich samých, že je to něco příliš krásného, příliš nepopsatelného, příliš neodolatelného, aby to mohlo být dále odkládáno.”²⁵⁰

Avšak ne každý, kdo se dostal k psychedelikům je chápal jednoznačně pozitivně nebo jako všelék na duchovní krizi řekněme “západního” lidstva. Například Jack Kerrouac napsal:

“V těch nejzažších bodech jsme se dotýkali oblak a sledovali film existence... každý vypadal nevinný... bylo to rozhodně satori plně psychické jasnozřivosti (ale musíte mít na paměti, že tohle není ani z poloviny tak dobré jako poklidná extáze jednoduchého transu samádhi, jak jsem ji popsal v Dharmových tulácích).”²⁵¹

nebo Kestler: “Je to úžasné ale je to falešné, je to náhražka, instantní mysticismus... není v tom žádná moudrost. Minulou noc jsem vyřešil tajemství univerza, ale do rána jsem to řešení zapomněl.”²⁵² Nebo Burroughs: “Cokoliv, co se dá udělat chemicky, dá se udělat i jiným způsobem. Abyste se dostali do extáze, nepotřebujete drogy, v určitých fázích tréninku ale mohou posloužit jako užitečná zkratka.”²⁵³ Zároveň však upozorňoval na to, že LSD snižuje kompetenci lidí²⁵⁴. Můžeme ale také najít hlasy jednoznačně odsuzující psychedelika, například tehdejší prezident AMA (American medicine association) prohlásil: “Latentní psychotici ztrácejí svou integritu již pod vlivem jedné dávky, dlouhodobé experimenty s LSD vytvářejí psychopatologický stav, vyvíjí se psychický návyk”²⁵⁵. Osobně si myslím, že se v tomto ohledu nejlépe vyjádřili sami spisovatelé Shlain a Lee: “LSD nemá žádné implicitně morální zaměření. Kdokoliv bere LSD, nestává se automaticky osvíceným či politicky uvědomělým”. Anebo Albert Hofmann, který viděl LSD jako “pomoc při meditaci zaměřené na mystický zážitek hlubší, úplnější reality.”²⁵⁶

I během experimentování s psychedeliky pod dohledem Learyho a Alperta se

²⁵⁰ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 191

²⁵¹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 85

²⁵² Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 86

²⁵³ tamtéž

²⁵⁴ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 246

²⁵⁵ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 94

²⁵⁶ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 237

nadělalo hodně chyb: “LSD otevřelo stavidla nevědomí, jak osobního, tak kolektivního a zjevovali se všemožné druhy flory a fauny.” (zajímavé je, že dosud nespátřené druhy flory a fauny se zaznamenávali automatickou kresbou i během spiritistických setkání)

“Nikdo nevěděl dost dobře co si s tím počít, něco z toho dávalo smysl, něco ne. Jejich vhledy neměly dost času na to, aby zakořenily a dozrály. Snažili se dotknout konečné pravdy, ale nebylo zde nic pevného, co by se dalo uchopit. Všechno to bylo kluzké, nejasné, dialektické, vše implikovalo svůj protiklad. Staré významy byli zničeny, nové se musely teprve artikulovat.”²⁵⁷

Což bylo podle mého názoru zapříčiněno tím, že tehdy se psychedelik užívalo příliš mnoho a tedy zážitky jimi navozené nemohly být konfrontovány se střízlivým vědomím a tedy také nějak integrovány. Nehledě na to, že se dokonce v pozdějších fázích experimentování jednotlivé drogy kombinovali. Ken Kesey k této době experimentování s psychedeliky vypovídá: “Lidé stáli náhle obnaženi jeden před druhým a hle byli jsme nádherní, nazí a bezmocní a citliví jako had po svléknutí z kůže, ale mnohem lidštější, než přízraky v naleštěném brnění, které tu se skřípáním defilovali předtím. Byli jsme živí, byli jsme život sám.”²⁵⁸ V této době vlivem společenských a u části populace i psychologických změn povstávají nové nekonformní skupiny jako např. Prankeři. Ti cestovali po USA a šlo jim o to “jít vpřed, prozkoumávat neznámo, nepřijímat žádné hranice v tom, co může být pod vlivem LSD objeveno a vyjádřeno. Byl to pocit sounáležitosti, který vytvořil atmosféru vzlínající religiozity.”²⁵⁹ Část myslitelů a spisovatelů si během let vytvořili dosti esoterický názor na LSD a jeho potenciál. Například Owsley si myslel, že “psychické vibrace v laboratoři ve chvíli, kdy se mixují ingredience LSD mají silný vliv na to, jaké zážitky budou lidé mít.”²⁶⁰

Rozlomení nebo také smrt ega tolik proklamovaná některými lidmi, kteří se psychedeliky zabývali ale především Learym, Alpertem a Metznerem, kteří toto doporučovali jako nejvyšší cíl ve své příručce inspirované tibetskou knihou mrtvých se u mnohých nesetkala s kýženým výsledkem osvobození. Ale naopak vedla k připoutání se k této vizi, této utopii, kterou ovšem bylo možno navodit jen opakovaným braním drog. Při rozlomení ega může člověk zažít dotek nekonečna, zkušenost, kde není rozdíl mezi

²⁵⁷ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 106

²⁵⁸ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 117

²⁵⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 119

hmotou a duchem, kde není “individuální personality, která by nesla tíži plápolajícího smutku života”²⁶¹. Tedy něco nápadně podobného buddhistické nirváně. Nicméně pokud se tohoto stavu dosahuje jen a jenom pomocí drog, je jistě něco v nepořádku. Výsledkem je pouze zmatená, dezorientovaná a zničená mysl neschopná si z vyjeveného vyvodit patřičné důsledky a poučení. Nehledě na to, že člověk pohybující se v naší společnosti bez ega je pro ni prakticky nepoužitelný a to proto, že západní společnost je založena spíše na individualitách než na kolektivu a “neuznává ztrátu ega či vrcholnou zkušenost za zrovna žádoucí cíl”²⁶².

Je pro mě otázkou jestli lidská společnost kdekoliv na světě ve své plné šíři a dnešní době může být založena na obětování se pro celek, zda je vůbec možné aby člověk nevztahující se k sobě ani k ničemu jinému tohoto materiálního světa vůbec došel nějakého naplnění ještě zde. Samozřejmě takový člověk může být svému okolí prospěšný pravděpodobně nejvíc v tom, že bude o své zkušenosti, nebo stavu referovat, ale to předpokládá zájem okolí a jeho ochotu to sdělovat. Opakovaným braním psychedelických drog se dá získat jen málo snad jenom vědomí, že je třeba je překonat na cestě duchovního rozvoje. To, čím jsou psychedelické drogy nejpřínosnější, je naznačení kam se člověk může dostat svým dalším duchovním vývojem.

Tím, že psychedelika otvírají mysl, se otvírají zároveň pomyslné dveře pro spoustu samozvaných učitelů a guruů, kteří jen zneužívají otevřenosti lidských srdcí ke svým vlastním cílům. Toto nebezpečí je přítomné vždy při nějakém myšlenkovém posunu někam, kde to jiní znají lépe nebo nás přesvědčí že to tam znají lépe a tedy mohou s člověkem snadněji manipulovat. Na druhou stranu případný duchovní radikalismus je často vyvážen umírněním politických názorů až lhostejností. Mc Glothlin prohlásil, že “při užívání LSD lze očekávat změny v dogmatismu a politickém členství, pokud se jedná o subjekty z extrémní levice či pravice, lze očekávat umírnění či zanechání aktivity”²⁶³. Naproti tomu Allen Ginsberg se domníval, že “LSD je radikalizující faktor a psychedelika budou nadále

²⁶⁰ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 137

²⁶¹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 166

²⁶² Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 168

²⁶³ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 178

elektrizovat vzpouru mládeže.”²⁶⁴ LSD je především nesespecifickým zesilovačem psychických a společenských procesů Huxley řekl, že vás udělá ještě víc tím, čím jste²⁶⁵.

Hippies se ale postupem let změnili. Norman Mailer (známý svým pochodem na pentagon, který viděl jako střed zla) je popisoval jako lidi, jež dali

“sbohem příjemným vizím nebe, nyní tu byly čarodějnice, rituály exorcismu, černé hrůzy noci, hippies prošli cestu z Tibetu ke Kristovi a od Krista do středověku, nyní to byli revoluční alchymisté..., oslavovali nový druh aktivismu tak unikátně autentického stylu, až to hraničilo s bizarností. Sdíleli snad nevyslovené, šťastné přesvědčení, že se z politiky opět stává mysterium. Nová generace věřila v techniku mnohem více, než jakákoliv generace předtím, ale tahle generace také věřila v LSD, v čarodějnice, v kmenové vědění, v orgie a revoluci. Víra se omezovala na zjevitelské mysterium happeningu, kde člověk nevěděl, co se bude dít dál a to na tom bylo právě úžasné.”²⁶⁶

V pozdních fázích Hippie generace se objevovali až neuvěřitelné variace psychedelických bojovníků například Motherfuckers, kteří chápali psychedelika jako zbraně: LSD ozbrojené vědomí, vyrovnání kosmické nerovnováhy se zbraní v ruce.

“Jsme podivní neznámého prostoročasu... Jsme okem revoluce... Jedině až všichni užijeme naše magické drogy jako extatický revoluční nástroj a pocítíme naše těla jako celulární makrokosmos a galaktický mikrokosmos, zničí naše spirální životní energie vše mrtvé, co se hemží na planetě”²⁶⁷

Zcela explicitní religiozní postoj vyvolaný psychedeliky bychom našli v organizaci nazývající se Bratrstvo věčné lásky, která vnímala LSD jako prostředek komunikace se sakrálnem²⁶⁸. Ani apokalyptické myšlenky nechyběli v tomto hnutí měnící společnost:

“Během opojných pozdních šedesátých let mnozí radikálové cítili, že se nacházejí na pokraji kataklyzmatického převratu, bezprostředního zlomu, totální revoluce. V jejich snech nebyla světová apokalypsa nikdy příliš daleko. Velikášství, které se jich zmocnilo, bylo ještě zesíleno psychedelickými drogami, až do té míry, že se někteří cítili nadáni magickou mocí. Chtěli změnit svět okamžitě – nebo přinejmenším tak rychle, jak dokáže změnit lidské vědomí LSD.”²⁶⁹

Pokud hovoříme o těchto tématech, nemůžeme opomenout snad největší shromáždění v oněch časech a tím byl Woodstock. Podle Shlaina a Lee

“to, co zde zavládlo, byla světová rocková realpolitika: jsi pouze tak dobrý, jako množství marihuanových cigaret, které vykouříš, pouze tak požehnaný, jak vysoko při tom vzlétneš. Bylo to, jako by Woodstock byl definitivní deklarací drogy nikoliv jako

²⁶⁴ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 180

²⁶⁵ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 181

²⁶⁶ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 184

²⁶⁷ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 203

²⁶⁸ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 211

²⁶⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 249

náhodného prostředku pro vyvolání euforie, ale jako nějakého druhu potřebné síly.”²⁷⁰

Velká psychedelická revoluce neskončila pro většinu jejích účastníků nějakým osvícením nebo duchovní katarzí ale především potřebou

“dát svůj život opět do pořádku a po všech bouřích oněch let získat zpět zdravý rozum. Pro některé to znamenalo odejít do ústraní a žít v nějaké komunitě nebo na venkovské farmě. Jiní hledali útěchu v křesťanské autostylizaci nebo u řady východních mudrců, kteří slibovali LSD obětem blažený všelék”²⁷¹

Shlain a Lee vědí, že obchod s umělými realitami byl vždy výnosný, protože je to něco, po čem člověk odedávna toužil dnes jsou to “videohry, kabelová televize, domácí videa a filmy, jejichž speciální efekty za miliony dolarů hrozí tím, že předčí divadlo myslí. Různé způsoby pohrávání si s realitou jsou opravdu velkým byznysem.”²⁷²

11. Michal Miovský

Narodil se 9. Zář 1975 a je

“Psycholog a psychoterapeut. Absolvent jednooborové psychologie na FF MU v Brně a postgraduálního studia na FF UP v Olomouci. V roce 2005 byl na Palackého Univerzitě v Olomouci habilitován v oboru klinická psychologie. Svoji profesní dráhu začínal jako preventivní a poradenský pracovník ve Sdružení Podané ruce, kde později pracoval jako vedoucí Denního psychoterapeutického stacionáře Elysium a ředitel sekce léčebných zařízení. Paralelně s tím se profiloval v oboru klinická psychologie na Psychiatrické klinice Brno-Bohunice. Od roku 2001 do roku 2005 pracoval jako vědecký pracovník Psychologického ústavu Akademie věd ČR a působil jako odborný asistent na Katedře psychologie Univerzity Palackého v Olomouci. Zde se nadále věnuje především metodologii výzkumu, léčbě a prevenci problémů způsobených užíváním návykových látek a narativní psychologii aplikované na práci s filmem. V roce 2005 byl jmenován vedoucím nově vzniklého Centra adiktologie Psychiatrické kliniky 1. Lékařské Fakulty UK v Praze, jejíž je proděkanem. Je externím spolupracovníkem Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti a předsedou občanského sdružení SCAN vydávajícího odborný časopis Adiktologie.”²⁷³

Michal Miovský je český autor zabývající se halucinogeny z psychiatrickému pohledu ale hlavně v rámci protidrogové prevence. Už z tohoto pohledu je jeho postoj k psychedelikům více vědecký než náboženský a výrazně odmítavý. Důvod proč ho zařazují do své práce je ten, že i přes svoje založení a styl výpovědi je možné vysledovat jisté zmínky religiozního charakteru, které tento vědec u zkoumaných subjektů zpozoroval, zaznamenal a interpretoval. V souvislosti s psychedeliky se věnuje nejvíce LSD a tak se

²⁷⁰ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 223

²⁷¹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 231

²⁷² Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 254

v jeho souvislosti budu vyjadřovat takřka výhradně o tomto syntetickém halucinogenu.

Už při popisu somatických projevů a příznaků intoxikace se zmiňuje o mystickém vytržení, které může tyto somatické fenomény ovlivňovat²⁷⁴. V psychických projevech pak Miovský zmiňuje tendenci zkoumaných subjektů “dávat myšlenkám nový, konečně správný a jedinečný význam. ”Často po odeznění příznaků dojde osoba k odhalení, že se jednalo o “obyčejnou věc, o níž věděla již dříve a která pouze díky vlivu drogy nabyla nového významu, podoby nebo byla nově interpretována“²⁷⁵ Což ale nezmenšuje novost pohledu na onu věc. Dále si všímá, že postoje intoxikovaného se odvíjí od jeho povahy a naladění “Lidé s expanzivní, euforickou reakcí častěji hovoří o bludné rozsáhlosti všehomíra.”²⁷⁶

“Při očekávání nějakého mystického prožitku se stává, že intoxikovaný upadne do extáze a jeho prožitek bude mít výraz transcendentní zkušenosti. Při použití LSD psychoanalyticky orientovanými terapeutky se pravidelně stává, že u klienta dojde ke znovuprožití dětských vzpomínek, pokud je LSD terapeuticky užito jungiány, dochází u pacientů opakovaně k transcendentálním zážitkům.”²⁷⁷

To je jen důkaz, že povaha zážitku se odvíjí také od settingu, kde jeho součástí je psychoterapeut, který je vnímán jako autorita, která drogu podala a proto v okolí intoxikovaného zabírá poměrně veliké místo a tato osoba chtě nechtě do určité míry projektuje své očekávání do interpretace zkušeností subjektu.

I při nižších dávkách do projevů intoxikace zahrnuje Miovský “sklon k interpretacím symbolického významu”²⁷⁸ a odtud je už jen krok k náboženským interpretacím. Vysoké dávky LSD jsou charakterizovány

“u dotyčné osoby ztrátou kontaktu s realitou až k téměř naprosté ztrátě volní kontroly myšlení, prožívání a jednání. Depersonalizace jsou poměrně velmi hluboké a intoxikovaný někdy mívá pocit, že je tento stav trvalý a nelze ho přerušit, což je často doprovázeno výraznou úzkostí a strachem.”²⁷⁹

Bylo pro mě otázkou, co Miovský myslí ztrátou kontroly volního jednání, ale i Grof popisuje případy, kdy se například obličej stáhl do podoby ďábelské masky a končetiny se

²⁷³ <http://www.adiktologie.cz/people/cz/33/11/Doc.-PhDr.-Michal-Miovsky-Ph.D..html> (4.8.2010)

²⁷⁴ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 47

²⁷⁵ tamtéž

²⁷⁶ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 48

²⁷⁷ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 52

²⁷⁸ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 54

²⁷⁹ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 55

pohybovaly nepřírozně. Strach z trvalé depersonalizace je charakteristický pro nepřipravené začáteční uživatele psychedelik.

“Během intoxikací někdy dochází k “vynořování” archaických procesů myšlení a cítění, uplatňují se jiné složky osobnosti (symbolické snění, žádoucí fantazie apod.). Stav se velmi blíží k prožitkové mentalitě dětí – dochází k tzv. regresi. Tento jev údajně může dospět až k úrovni mentality a prožívání dítěte v prvních měsících života a dle Grofa až k opětovnému znovuprožití stavů před porodem a během porodu”²⁸⁰

(perinatální matrice). Grof jde však ještě dál, tvrdí, že díky regresi se lze dopracovat až do minulých životů.

Co se týče změn, které může psychedelická zkušenost vyvolat v hodnotovém žebříčku a postojích člověka, Miovský toto posuzování zpochybňuje, protože v takovém případě chybí “přiměřené, jednotné měřítko, tedy nějaký testovací systém”, který by postihoval celou komplexnost vazeb a vztahů člověka. I přesto však poukazuje na to, že “člověk po interakci s drogou přikládá věcem nové hodnoty, významy, interpretace a důležitost” ve značné míře, dokonce v takové, že může vést k poruchám osobnosti a “interakce s drogou významně zasahuje do aktuálního souboru kognitivní mapy individua”²⁸¹. Což tedy chápe ryze negativně především proto, že to může vést až k hranici normality nebo za ní. V důsledku to může znamenat vytvoření odlišné, interakcí s drogou, pozměněné struktury kognitivní mapy, projevující se po určité době odlišnou hodnotovou a světonázorovou orientací²⁸². “V krajní variantě může nastat situace, kdy takto postižený člověk bude vykládat význam věcí i jevů naprosto odlišně a neadekvátně od obecně uznávaných společenských norem a začne jednat asociálním způsobem.”²⁸³ Subjektivně však “95% zkoumaných uvedlo významný vliv intoxikace na hlubší sebepoznání a poznání okolního světa, v 85% byl údajně zaznamenán vliv na lepší hodnocení a pochopení smyslu svého života, v 80% se uvádí rozšíření obzoru pro hodnoty atd.” To vše se však děje při použití velmi vysokých dávek (více než 200-300 gama)²⁸⁴.

Miovský také zmiňuje, že za

“zvláštních okolností může u určitých osob vznikat nový náboženský názor nebo formulace nových filozofií, zcela obdobně jak se s tím setkáváme u některých našich

²⁸⁰ tamtéž

²⁸¹ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 57

²⁸² Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 58

²⁸³ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 59

²⁸⁴ tamtéž

paranoických, reformátorních nemocných. Zde jsou srovnání velmi přitažlivá. Touto cestou může též nastat změna a snížení urgency některých základních složek pudových.”²⁸⁵

V tom můžeme vidět jistou podobnost s chováním například Ginsberga během psychedelického zážitku nebo dalších, kteří propadali mesiášským představám o sobě. Na druhou stranu i Huxley nazval psychedelika filosofickými drogami, tedy takovými, které mohou ukazovat vyšší aspekty skutečnosti a tedy proto může docházet k snížení urgency některých základních pudových složek, protože člověk je odhalí jako méně důležité anebo jen jako pouhou součást něčeho vyššího a více důležitého. Znovu zde narážíme na ovlivňování zážitku a důsledků z něho pramenících setem, kdy “lidé, mající sklon k mysticismu a náboženským výkladům, tento svůj sklon uplatňují i v této oblasti.”²⁸⁶ Pravděpodobně těchto lidí se nejvíce dotýká další religionisticky nesmírně zajímavý jev spojený s LSD terapií, a to je

“případ náhlé dramatické a hluboké změny v hodnotové orientaci jedince, v jeho názorech, postojích apod., po prožití jistých momentů během psychedelické terapie. Princip této náhlé a hluboké vnitřní restrukturalizace osobnosti a jejích nových postojů vůči estetickým, filozofickým a mnohdy i náboženským hodnotám je často srovnáván s principem náboženských konverzí.”²⁸⁷

Tyto radikální změny jsou předcházeny “vystupňováním napětí, dočasné ztrátě diferenciaci vlastního já a zevního světa s následným uvolněním, snížením pocitu odcizení, znovuobjevení sebe sama a k nové hierarchii hodnot.”²⁸⁸ Důvod, proč jsou psychedelika někdy nazývány filosofickými drogami, může být i v tom, že společně s úzkostí vyvolávají a zesilují “lidské vlastnosti a sklony, které jsou jako vystřižené ze stránek existencialistické literatury – váhání, pochybnosti, hledání smyslu, úzkostné prožívání samoty a odcizení, intelektuální “hra na hledání kauzality atd.”²⁸⁹ Nejsou tohle právě city a pocity společně s hledáním místa člověka ve světě, ze kterých se rodí filosofické uvažování?

Až s alarmující naléhavostí Miovský varuje před opakovaným prožíváním hlubokých psychedelických stavů a to zvláště z důvodu, že hrozí nezvratné nebezpečí

“narušeného prožívání a chápání sebe sama i okolního světa, které mohou vést k poruchám osobnosti s děletrvajícím průběhem. Toto nebezpečí je zvláště vysoké, zejména u mladých lidí, u nichž ještě není příliš hluboko zakotven pocit jistoty a identity. Tento fakt

²⁸⁵ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 61

²⁸⁶ tamtéž

²⁸⁷ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 62

²⁸⁸ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 63

²⁸⁹ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 67

těž přispívá k možné dezorientaci i ve zcela reálných situacích.”²⁹⁰

Zvláštní je konflikt ve dvou protichůdných názorech, které jsou jakoby v kruhu. Strach ze šílenství, který někteří lidé zažívají během psychedelického opojení pramení podle mého názoru ze dvou věcí: 1, Snaha racionalizovat, zaškatulkovat a pochopit vyjevované a 2, odmítání vzdát se svého ega. Tedy strach z depersonalizace. Paradoxně tento strach je zdrojem potencionální možnosti psychického onemocnění a tedy bázně z něj. Pokud se člověk vzdá svého ega s důvěrou a odevzdaností, může se spolehnout, že jeho osobnost se po odeznění účinků drogy opět vrátí do jeho těla. Miovský varuje také před užíváním psychedelik z toho důvodu, že psychedelická zkušenost se může stát spouštěcím mechanismem latentní duševní choroby, jejíž přítomnost se nedá předem zjistit. Za nejrizikovější lidi, u kterých se může projevit duševní choroba vlivem především opakovaného užívání psychedelik považuje Miovský lidi citově labilní, senzitivnější, přemýšlivé a se sklonem k filosofii či mystice²⁹¹.

Podle mého názoru lidem se sklonem k filosofii či mystice mohou psychedelika přinést paradoxně nejvíce, ovšem nepopírám, že pro zachování duševní rovnováhy je lépe, pokud má uživatel pevně zakotvené místo v životě, ke kterému se chce vrátit a hodnoty, kterým věří natolik, že je ochoten vystavit je i zpochybnování od jiných autorit. Psychedelika mimo jiné také mohou spolu s celkovou povzneseností a euforií způsobovat filosofickou povznesenost nad okolím²⁹². Která může způsobovat ono potlačování nižších pudů, které jsou náhle viděny jako nehodné pozornosti. “Prožitky a myšlenky s nimi spojené se často převádějí do symbolické roviny – v extrémním případě až zredukování prožitků do symbolických a obrazových vizí a halucinací”²⁹³ Můžeme se také setkat s odcizením vlastní tělesnosti, “Jako by vznikla umělá bariéra mezi tělesnými počitky a následnými vjemy. Subjektivně je to vnímáno jako kdyby se dotyčné osoby netýkaly, byly zaznamenány jiným tělem a dotyčné osobě byly nějak zprostředkovány.”²⁹⁴.

Může se stát, a to především při užívání vyšších dávek a opakovaně, že se “abúzer

²⁹⁰ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 68

²⁹¹ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 70

²⁹² Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 73

²⁹³ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 74

²⁹⁴ tamtéž

stane zajatcem svých vlastních stavů.”²⁹⁵ To samozřejmě opět souvisí se zesílením mysli, která pak přebírá kontrolu nad člověkem. Sám Miovský připouští, že částečné depersonalizace mohou mít i pozitivní vliv a to v tom, že “umožňují pacientovi přijmout sama sebe takového jaký je. Během psychózy vypadává ze své sociální role a je schopen na sebe pohlédnout i z jiných stránek bez například vstřebaných a vštěpovaných norem chování.”²⁹⁶ LSD by se jistě dalo použít při regresivní terapii “Při znovuprožívání již zapomenutých a potlačených traumatických zážitků se často objevuje proces jejich symbolizace a objektivizace do halucinací a vizí.”²⁹⁷ Tyto halucinace a vize mohou podle mého názoru terapeutovi pomoci při detekování a rozeznání kořenů současných problémů pacienta.

Tuto kapitolu ukončím poslední citací, ve které Miovský překrásně vystihuje jednu z tragédií zneužívání psychedelik: “Chtěje poznat pravdu, lidstvo zapomíná, že ji chce polapit do prostoru, jenž jí samo dopředu určilo a tedy vzhledem k její skutečné velikosti je jeho snažení podobno poštilému pokusu, vměstnat moře do půllitru od piva.”²⁹⁸ Představme si bouřící oceán všehomíra, na kterém plavou malá lidská ústa, která křičí takhle ne! Popsat, zařadit, vysvětlit! Ale prosím kauzálně a racionálně!

Závěr

Přes různé úhly náhledu jsou psychedelika stále jen drogy, které sice mohou poskytnout obrovské množství zážitků v krátké době, ale možná až příliš krátké, protože ony vhledy normálně chodí v letech, avšak během drogové extáze v hodinách. Jistě si dokážeme domyslet, jaký nápor to může být na náš nervový systém, což může v důsledku znamenat spíše zakalení vědomí než jeho efektivizaci. Nehledě na to, že je vždy přítomno nebezpečí chybné interpretace, protože tyto prožitky jsou vysoce individuální záležitostí a v naší civilizaci chybí průvodci (anebo jich je velmi málo), kteří by adeptovi s těmito interpretacemi a jejich důsledky pomáhali.

To, co si mnoho uživatelů psychedelik neuvědomuje, je síla jejich mysli během psychedelické zkušenosti. Pokud si člověk neuvědomí, že mysl je nástroj a jako takový ho

²⁹⁵ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 79

²⁹⁶ Michal Miovský, LSD a jiné halucinogeny, s. 80

²⁹⁷ Stanislav Grof, Christiane Grofová, Krize duchovního vývoje, s. 181

²⁹⁸ tamtéž

může ovládat, pochopitelně mysl pak převezme kontrolu a je zaměstnána vším možným a táhne člověka tam, kam je zrovna přitahována. Jestliže člověk dokáže zastavit svůj proud vědomí, začnou se vyjevovat vize jeho myslí neurčené.

S tím potom souvisí jeden ze společných názorů většiny zmiňovaných autorů a to, že většina z nich věří, že pokud se člověk alespoň na pár okamžiků zbaví ega, vyjevované pak získává charakter neurčeného oním člověkem a je zde prostor pro přímé zjevení z roviny bytí, jež nazývají různými jmény, ale je nápadně podobné nekonečně dobrému Bohu jak ho známe z křesťanství. Tedy vyjevované má v každém případě charakter dobra, protože veškeré zlo pochází z (nejen) lidského ega. Nicméně na rozdíl od křesťanství radikálně odmítají povahu osoby této roviny bytí.

Ačkoliv musím zmínit, že sami se většinou považují za polytheisty. Nikoliv však ve smyslu víry v mnoho bohů, ale spíše v mnoho duchů a dalších bytostí, které nějakým způsobem dosáhli nějaké formy božství nebo spíše transcendentní síly. Božství je v jejich očích spíše energie a vlastnost, která se dá získat i ztratit.

Další společnou věcí je jejich odsuzování západní civilizace jako přetechnizované a tím tedy odcizené světu přírody, duchovnímu vnímání a vyššího já v každém člověku. To bývá dáváno do spojitosti s monotheismem, kde Bůh má charakter neomylné a hlavně konkrétně činné osoby, která ze své existence ospravedlňuje jednání svých věřících.

Jasně vysledovatelné je u většiny z nich extrémní pohrdání dogmatismem, institucionalismem a náboženským formalismem.

Institucionalismus vede v jejich očích k odcizení mezi věřícími a tím, co uctívají, v co věří. Protože náboženské instituce jsou vnímány tak, že staví nějaké prostředníky – tedy kněze nebo jinou náboženskou autoritu, určenou však nepřírozeně institucí - mezi profání a sakrální rovinu a vnucují lidem, jak vnímat povahu sakrálního právě pomocí a skrze dogmata. Autoři dávají přednost individuálnímu prožitku, který považují za mnohem více určující.

Formalismem pak pohrají především v rituální rovině. Rituál má být podle jejich názoru spontánní a formálně neřízený žádným představeným. Pokud ovšem někdo takový v onom rituálu figuruje, pak to musí být osoba s přímými zážitky sakrálna a ne jen osoba pověřená institucí na základě absolvované teoretické školy.

Není bez zajímavosti jistá podobnost religiozního názoru sůfismu, hippies a New age v jistém druhu holismu. Tedy, že všechna tato tři náboženská hnutí věří, že lze pozvednout společnost k lepší existenci skrze vlastní chování v soukromí i k ostatním stvořením. Všechny tři věří, že veškerá existence je nějakým způsobem propojena a pokud člověk koná dobro, odráží se to v jeho okolí, tedy i ve fungování státu, že energie skupiny lidí i jednotlivce ovlivňuje bezprostředně celý zbytek planety.

“Lidé trpí stejným hladem a budou LSD brát, aby uspokojili hluboce zakořeněnou potřebu celistvosti a smyslu. LSD bude se vší pravděpodobností nadále ničit stejně tolik lidí, kolik jich osvobodí, a podvede tolik, kolik jich osvítí. Psychedelická zkušenost vždy nese otisk konstelace stále se měnících společenských sil.”²⁹⁹

²⁹⁹ Lee M.A., Shlain B., *Sny vědomí*, s. 257

Bibliografie:

Alpert, R., Leary, T., Metzner, R.: *Psychedelie: Trilogie o halucinogenech*. 1. vyd. Praha: Levné knihy, 2000. 189 s.

ISBN 80-86425-97-5.

Castaneda, C.: *Učení Dona Juana*. Přel. V. Faktor. 1. vyd. Praha: Reflex, 1992. 187 s. [přel. z Teachings of Don Juan]

ISBN 80-900857-5-X.

Grof, S.: *Dobrodružství sebeobjevování*. Přel. L. Volavková. 1. vyd. Praha: GEMMA89, 1993. 257 s. [přel. z Adventure of self-discovery].

ISBN 80-902156-5-3.

Grof, S. Grofová, Ch.: *Krize duchovního vývoje: když se osobní transformace promění v krizi*. Přel. L. Kysučan. 1. vyd. Praha: Chvojnkovo nakladatelství, 1999. 255 s. [přel. z Spiritual emergency]

ISBN 80-86183-09-2.

Huxley, A.: *Brány vnímání*. Přel. M. Procházka. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 1996. 106 s. [přel. z The Doors of Perception]

ISBN 80-85905-28-0.

Huxley, A.: *Mókša*. Přel. M. Plášilová. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2002. 364 s. [přel. z Moksha]

ISBN 80-7207-455-5.

Huxley, A.: *Věčná filozofie*. Přel. O. Levínský. 1. vyd. Praha: Onyx, 2002. 185 s. [přel. z Perennial philosophy]

ISBN 80-85228-95-5.

Leary, T.: *Největší hity Timothyho Learyho 1, 2*. Přel. A. Konečný. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1996. 1. díl 166 s., 2. díl 151 s. [přel. z Timothy Leary's Gratest Hits]
ISBN 1. díl 80-7198-120-6
2. díl 80-7198-143-5.

Leary, T.: *Záblesky paměti*. Přel. P. Jochmann. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1996. 569 s. [přel. z Flashbacks].
ISBN 80-7198-038-2.

Lee, M.A., Shlain, B.: *Sny vědomí: CIA, LSD a revolta šedesátých let*. Přel. Z.Böhm. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1996. 293 s. [přel. z Acid dreams].
ISBN 80-7207-018-5.

McKenna, T.: *Návrat archaismu*. Přel. A. Neuman. 2. vyd. Praha: DharmaGaia, 1998. 346 s. [přel. z Archaic revival]
ISBN 80-85905-43-4.

McKenna, T.: *Pokrm bohů: hledání původního stromu poznání: radikální historie rostlin, drog a lidského vývoje*. Přel. D. Kostomitsopoulos. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 1999. 400 s. [přel. z Food of the gods]
ISBN 80-85905-67-1.

Miovský, M.: *LSD a jiné halucinogeny*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1996. 108 s.
ISBN 80-85834-35-9.

Růmí, D. B.: *Masnawí*. Přebásnil J. Hirša, 1. vyd. Praha: Poezie Protis, 1995. 169 s.
ISBN 80-85940-2-7.

Třešňák, P.: Respekt 51, 18.-26. Prosinec 2006

Vitebsky, P.: *Svět šamanů*. Přel. J. Hegner a B. Šnajder, 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1996.
184 s. [přel. z The shaman]
ISBN 80-7176-303-9.

Waardenburg, J.: *Bohové zblízka : systematický úvod do religionistiky*. Přel B. Horyna, D. Antalík, 1. vyd. Brno: Ústav religionistiky filosofické fakulty Masarykovy univerzity, 1997. 163 s. [přel. z Religionen und religion]
ISBN 80-210-1445-8.